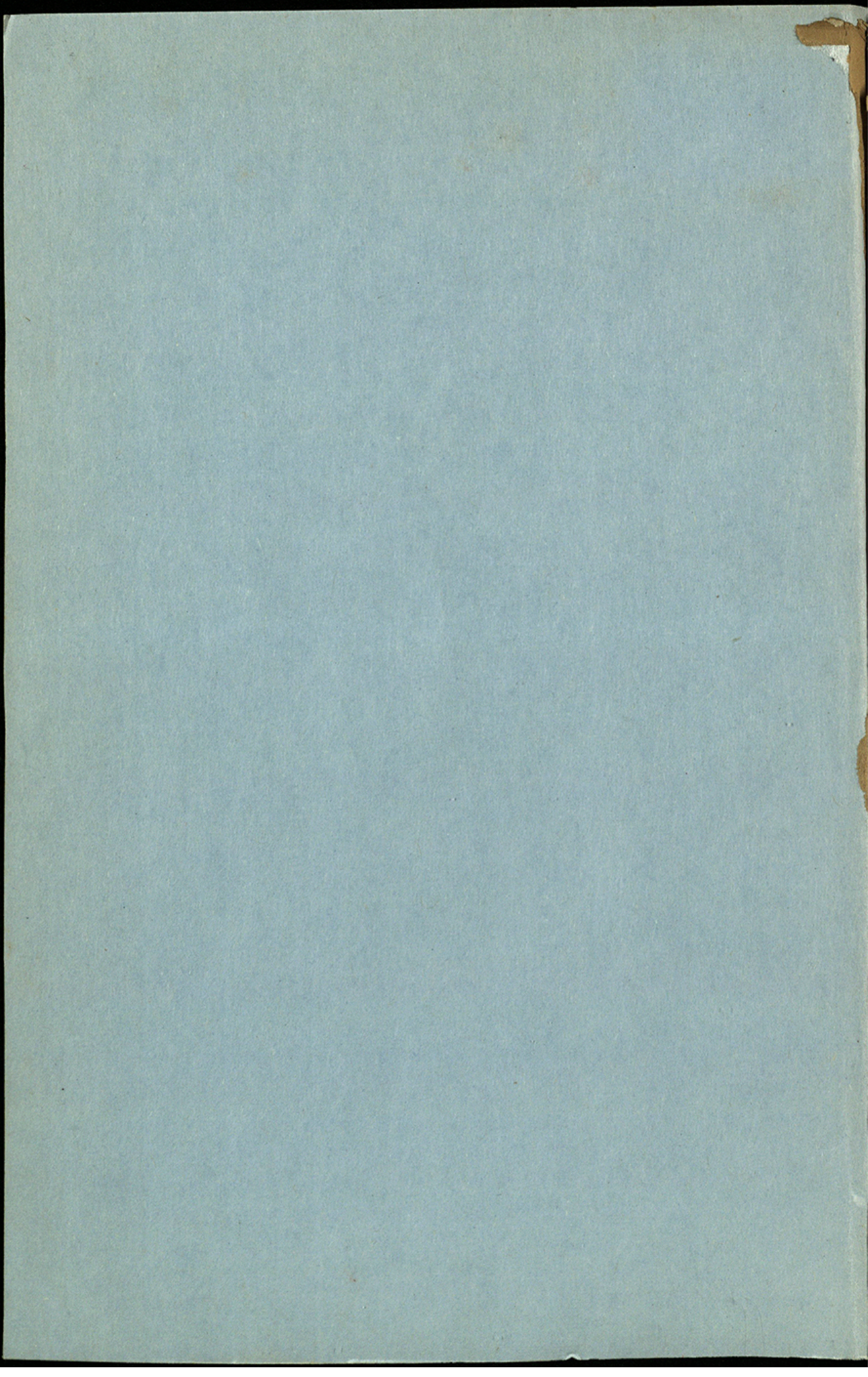

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Ј II 15562

1878 / 79

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

ШЦ 15562

1878/79

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

79

~~6989~~

ИЗВЕШТАЈ

ШЦ 15562

0

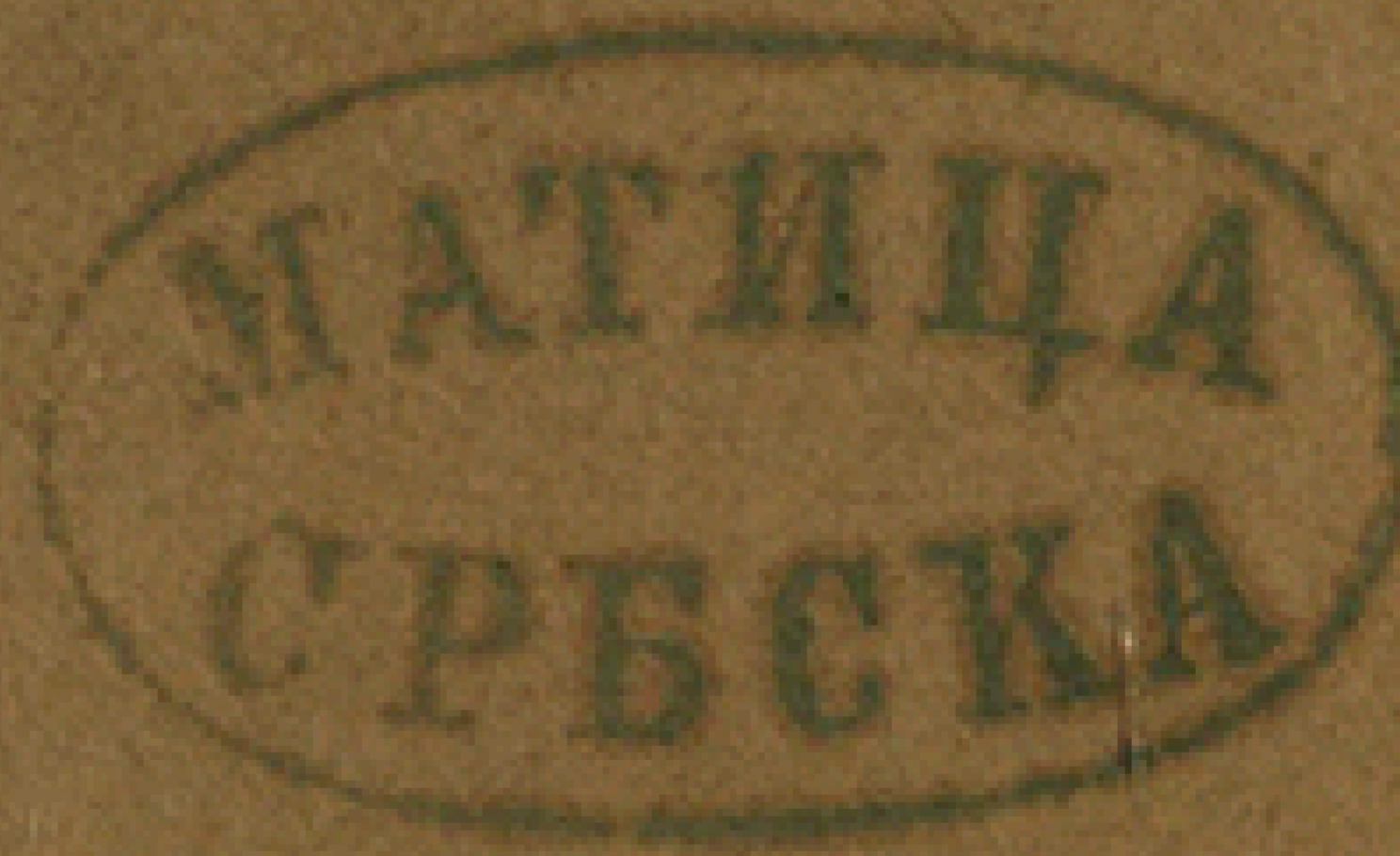
ПРАВОСЛАВНОМ БОГОСЛОВСКОМ ЗАВОДУ

у

ЗАДРУ

ЗА ШКОЛСКУ ГОДИНУ 1878-79.

Год. I.

ЗАДАР

Печатња Ив. Водицке

1879.

11

WATSON
GREEN

Библиотека Матице српске
III 8316
1878-79

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

II II 15562

ИЗВЕШТАЈ

~~6989~~

0

ПРАВОСЛАВНОМ БОГОСЛОВСКОМ ЗАВОДУ

у

~~Матица Српска~~
ЗАДРУ

ЗА ШКОЛСКУ ГОДИНУ 1878-79.

ПРВИ ДЈЕЛ

~~704~~

Q

МАТИЦА
СРБСКА

МАТИЦА СРПСКА
ЗАВОД

ЗАДАР
Печатња Ив. Водицке
1879.

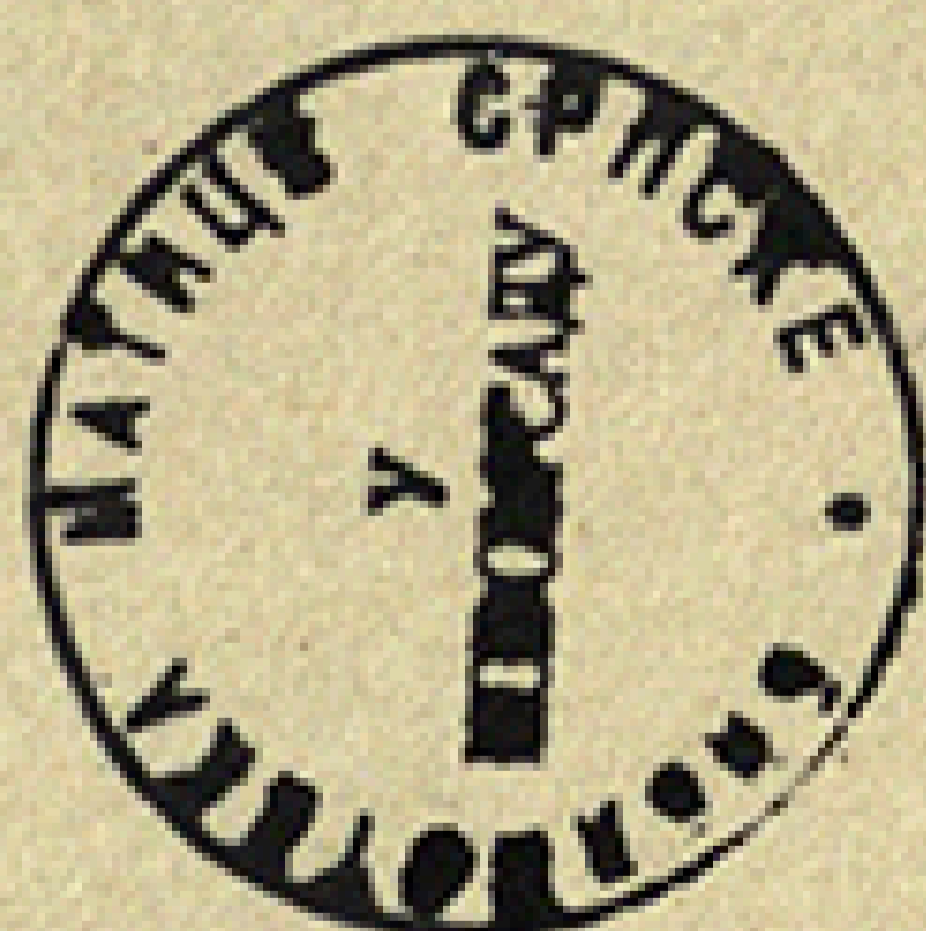
ИЗДАТЕЛЬСТВО

ПРАВОСЛАВНОЕ БОЛОСЛОВНОЕ ЗАВОДА

ИНВ.бр. 154416

В ПЕРВОМ ТОМЪ 1878

ИЗДАТЕЛЬСТВО

Издательство
Левина И. Бонина
1878

~~III 8346~~

~~II 21518~~

Бесједа

коју је говорио на Светосавској свечаности у бископском Заводу проф. Љубомир Вуићковић.

ПРВИ ДЈЕО.

Преподобни Владико,
Осветлени Очеви,
Љубавни водачаче српски!

Добитак Вам саставио сам успоменима њиме српског просвјетитеља и прво-просвјетитеља Оца Саве. У исто доба желим да бесједу коју му изрећи, примити у духу, љубави и јединства у Христу, — дакле у име светосавског начела, на том се оснива наше свето православље, и него јак је издигнут као оманет вап прво-просвјетитеља.

Ов Саве велича да као старац који је узуржио и уредио православља међу српским народом и који при светкованју Његовог успоменима обилно говори о бесједи, у којима се набрајају и знале сва Његова велика и мудра ријечи при уређивању државе; прича се о Његовим свештеничким, педагошким и грађанским врлинама; говори се о Његовом свештеном и жртвеником. Али ја, данас, нећу говорити о виједној се осмишљеној врлинама на први крај просвјетитеља, него бачићу коју реч на поглед на друго

~~1811~~
~~1812~~

1811

ALBANY 1810

А.

Бесједа,

коју је говорио на Светосавској светковини у богословском Заводу проф. Љубомир Вуиновић.

Преосвештени Владико,
Освештени Очеви,
Љубезни подмладче српски!

Честитам Вам свечани дан успомене нашег српског прво-светитеља и прво-просвјетитеља Оца Саве. У исто доба желим, да бесједу коју ћу изрећи, примите у духу љубави и јединства у Христу, — дакле у име тог основног начела, на ком се оснива наше свето православље, и кога нам је завјештао као аманет наш прво-просвјетитељ.

Св. Саво велича се као особа, која је утврдила и уредила православље међу српски народ, и зато при светковању Његове успомене обично говоре се бесједе, у којима се набрајају и хвале сва Његова велика и мудра дјела при уређивању цркве; прича се о Његовим свештеничким, калуђерским и грађанским врлинама; говори се о Његовом смирењу и пожртвовању. Али ја, данас, нећу говорити о ниједној из споменутих врлина нашег прво-просвјетитеља, него бацићу мој умни поглед на друго

питање, и обратићу вашу пажњу на једну појаву у нашој српској историји, која се исказивала у цјелом досадашњем животу народном, особито пак у важнијим тренутцима његове историје, — на појаву која, чим се силније у народу исказује тежња к умној самосталности, тим јаче избија на површије. Ова је појава, тјесно спојење у животу српског народа идеје религијозне са идејом народном; — дакле идеје српства, са идејом православља. Да су ове двије идеје доисто тјесно спојене међу собом, потврђује свакидашњи појам народни о њима, јер кад он спомиње ма коју из споменутих идеја, утврђује и другу, а одричући једну, условљује одрицање и друге. Дакле у појму народном формирала се истоветност ових двијеју идеја.

Одкуда то тјесно спојење ових двају фактора живота српског народа? Дали је ово спојење пробитачно за српски народ, и дали оно одговара духовној природи и духовним тежњама српскога народа? Дали је најпосље св. Саво, као утемељитељ православља у српству, сазнателно предвидио потребу овог спојења и зато управно сав свој рад к остварењу тог спојења? Ово су посебна питања која ће нам истумачити поглавито питање; а разјашнење истих покашће нам такођер, каквог је значаја по српство имала дјелатност нашег прво-просвјетитеља.

Црквено-историчка судба српског племена стоји у свези са црквено-историчком судбом цјелог словенства, и зато да објасним тјесну свезу српства с православљем, потребито ми је бацити поглед на сами појав христијанства међу словенска племена, и на начин и услове под којим га они примише.

Сви словени примише христијанство у форми грчког православља, и данас виша чест истих свето га чува. Истина многа словенска племена нису сачувала православље. Али се то оступништво није извршило по њиховој вољи и не у један пут, потребито су били вјекови, хиљаде жртава, потоци крви, напори човјечијих страсти, да се чест народа словенског отргне од православља.

Одкуда та тежња словенства к православљу, одкуда та готовост с којом се подчињавају словенска племена новој вјери, и одкуда најпосље та противштина с којом они сретају мисијонере западне римске цркве?

Да истумачимо ове фактове, треба нам бацити поглед у старину христијанску.

Али најпре потребито је учинити једну опаску. Христијанско учење дано је човјечијем роду као неизмјенљиви закон, по коме мора управљати свој живот. Зато није важно у исто-

рији једног народа то, што је он примио христијанство, и што се до данас зове христијанским народом; већ је важно то, у колико и како је тај народ усвоио идеје христијанске и прилагодио их свом друштвеном животу. Ово је мјерило по ком се одређује значај и важност христијанства у историји народа. Сад пређимо на ствар.

Народи грчко-римске царевине неколико вјекова пре словена примише христијанство. Али јеванђелско учење, није из почетка нашло у царевини згодно земљиште, ужасна гонења спречила су појав и распрострањење христијанства. А после кад је христијанство постало господујућом вјером, и изискивало да му се подчине све стране живота друштвеног, тад је борба међу старим и новим начелима постала неизбјежна. У западној половини царевине ова борба није се дуго продужила, и по не срећи није принјела користне плодове по христијанство. Христијанство је поколебало првашња друштвена начела, али није успјело још учврстити своја, и зато је ослабљена западна римска царевина пала под ударцима сјеверних дивљих народа. Истина, западна царевина с дивљим освојачима подчини се христијанству, али се није проникла неговим начелима. Зато мало по мало почеле су се откривати у историји запада те црте, које карактеришу до данашњег дана његов религијозни живот; а наиме јавља се разјединење међу вјером и животом, међу црквом и државом, јавља се подчинење божанствених закона, самовољи човјечијег разума: црте које су после добиле формално остварење у римској цркви и у сектама које су се природно изродиле из те системе.

Успјешније је напредовало христијанство на истоку. Класички грчки народ с одушевљењем примио је нову вјеру. Његовом филозофски развитом уму и естетичком укусу биле су доступније идеје христијанства. Он се лакше сродио с њима. Као што је грчки народ у до — христијанско доба силом духовног развића господовао над осталим народима, тако и у христијанско доба то је преимућство остало овом народу, — и зато његовом развитом уму приличило је да развије идеје христијанске у одређене појмове и у тачно учење, да да вјери јасни смисао, да одређи њезине одношаје к животу и да уреди сами извањски чин и љепоту црквених обреда. И све ово тачно је извршио грчки ум у књижевном раду великих отаца и учитеља источне цркве.

И тако кад су словенска племена у 8 и 9 вјеку позвана била промислом да ступе у царство благодати, имала су на

избор христијанско учење развито у два правца: у правцу источном-грчком, и у правцу западном-римском. Словени изабраше источни правац и свом снагом одбијаше наметање западног правца. Одкуд у словена та симпатија к првome и одвраћење од другог? Да није то пород случајни, или пород извањских околности? Не, у овом је случају дјеловало са подпуном свјести сазнање народно, јер је опазило да христијанско учење развито грчким народом, подпуно одговара његовим унутрашњим духовним тежњама.

Да су се у народном духу словенских племена тад налазили услови који су их побуђивали да приме начела христијанска развита грчким умом, свједоче нам историчка исљеђења тадашњег доба. Та нас исљеђења увјеравају, да су се словенска племена од памтивјека одликовала мирољубљем, наклоношћу к сталном непомичном животу, особитом тежњом к развићу свог домаћег и племенског живота, и то све помоћу опћег збора и договора. Тек што се словени јављају на историчко земљиште, већ видимо да одјелита племена теже да створе стварно право, које ће управљати опћим и посебним животом. Ова унутрашња природна тежња словена к миру, к поредку, к закону, к одређењу закона и права на темељу опћег савјетовања и опћег договора, бијаше битни узрок ради кога они примише православље. Наиме православље, развито грчким умом у потпуну систему, даје тачни и разумни одговор на свако опће и одјелито питање у животу људкоме, тер је зато одговарало споменим тежњама словенског живота. Ово су важни природни узроци, који побудише словене да приме православље.

Да видимо питање у чему се састоји та аналогија међу начелима православља и тежњама духовног живота словенског.

Изразом тога што лежи у духу словенског народа служе те постанове његовог друштвеног живота, које је он израдио као самостална историчка чињеница, независно од сваког извањског уплива. Ево у чему се састоје те постанове засвједочене историјом:

1., Једнакост свију чланова опћине (у срба задруге), жупе, једном рјечи рода, и право сваког члана исте запремати сваку службу.

2., Провосуђе, т. ј. подједнако раздјелење права и правде у име закона.

3., Једнака за све чланове задруге слобода говора, т. ј. право исказивања особног мњења, и право требовати да се правда врши на темељу постојећих закона и предања.

4., Једнака врједност гласовања у скупштинама народним.

5., Одговорност народних чиновника.

6., Виша и посљедња власт у рукама народне скупштине.

Најпосље основни закон из ког истичу сви споменути закони: Извор сваког особног, друштвеног и државног права лежи у опћини (задруги, жупи, роду).

Овакво исто карактеристичко устројство налазимо и у правос. цркви.

1., Сваки христијанин који има потребите каквоће за духовну службу, може заузимати ма који црквени ступањ у црквеној јерархији.

2., Сви црквени чланови користују се једнаким повластима; нема разлике међу богаташом и сирوماхом, међу господаром и робом, међу подаником и властелином, сви су браћа и сви су једнаки пред светим законом црквеним.

3., Сви вјерни имају право и слободу рјечи. Тај који је по свјетском појму најмањи у скупу вјерних, али је васпитан у духу благочастија и предању св. Отаца, може, ако види кога из своје браће, или кога вишега од себе, или највишу духовну особу, да је сашла с пута истините вјере, може је укорити законитим каноничким путем, пред лицом цркве и рјечима и дјелом, усмено и писмено; и то зато може, што божанствени залог благочастија у правос. цркви није предан искључиво каквом привилегисаном чину или реду, или каквој врховној особи, него свему тјелу црквеном, т. ј. вјернима у свој њиховој укупности, законитим представитељом којих јесу они који су, посље народног избора, примили небески дар свештенства, који искључиво врше св. тајне и сакупљају се у духу љубави и братске једнакости у опће саборе, и обвезани су на њима тумачити свештено учење и божанствене законе; и то не независно — на темељу свог личног мњења, него сугласно са св. писмом и са православним предањем; — а посље обвезани су подчинити „своје мњење“ одобрењу „христијанске опћине“ или вјерних у свој њиховој цјелини, другим рјечима, свему тјелу црквеном.

4., Сви вјерни имају једнаки глас у питањама вјерским.

5., Нема власти јерархијске која није одговорна пред судом цркве; и епископи и патријарси дужни су давати рачуна о својој администрацији опћини црквеној. Зато св. Златоуст и каже: неограничена власт не трпи се у цркви.

6., Врховна власт закључава се у светом сабору, т. ј. у скупу свега црквенога тјела, које се оличава у светим васијонским саборима, сакупљеним у духу љубави и ради славе

Божије, и свете закључке којих обвезани су примити с поштовањем сви духовни грађани, т. ј. како најмањи из христијана свјетовњака, тако и највиши из црквених владика.

Законити извор власти и права у друштвеном животу словенском рекосмо да се налази у опћини. Овај основни услов друштвеног живота словенског, који једини кад се правилно прилаже може спасти један народ од самовоље и незаконитости, подпуно одговара основном начелу православља; јер главна јамчевина на земљи непогрјешивости и светости православља лежи у опћини христијанској спојеној свезом љубави и јединства у име И. Христа.

Да нам јаснија буде истоветност која постоји међу основним начелом на ком се оснива друштвени живот словенски и основним начелом на ком се оснива православље, разабраћемо изближе ова два начела.

Одкуда се рађа словенска опћина (задруга, род)? Она је пород „органичког живота народног“, има порекло своје у самом заметку живота народног — у породици —, не истиче из особне користи, већ из користи опће основане на крвном родству, дакле на природи, рађа се из предања и из самог истинкта народних маса. У овом је одношају друштвено устројство словена јаче, органичније од устројства других јевропских племена; јер народ који је састављен из многобројних породица и задруга основаних на крвном родству, коренито се разликује од народа који су састављени из особа које су прекинуле породичке свезе. Кад се наводи извор власти и права у овакој друштвеној јединици, тад се не може жртвовати посебно опћем, нити опће посебноме; другим рјечима не може се жртвовати интерес особе интересу народном, нити интерес народа интересу особе, јер је једно органичка чест другога. При оваким условима развија се армонично живот особни уз живот опћи, а из овога се тек поређа прави поредак, законитост и благостање. Ево зашто је словенски народ устројавајући првобитно свој друштвени живот, положио у опћини извор сваке власти и сваког права.

На каквим је начелима правос. црква развила своје учење по коме у опћини христијанској спојеној свезом љубави и јединства у име И. Христа лежи услов њезине непогрјешивости и светости? Правос. црква учи да Дух Божији, који говори преко св. писма и преко предања васијонске цркве, да се тај Дух Божији не може постигнути самим разумом. Он је доступан, вели учење правос. цркве, тек цјелини човјечијег духа под

упливом благодати. Покушај проникнути област вјере и њезине тајне самим разумом и још појединим разумом, то је, вели учење правос. цркве, безумије. Само Бог може познати Бога и бесконачну Његову премудрост. Само цркви, светој и бесамртној, само њој једној, свезаној са Христом унутрашњим тјесним јединством, кога није кадра постигнути одјелита човјечија мисао, ни човјечија рјеч искасти, — само њој у свој њезиној цјелини дана је власт проникнути у Његове тајне. Ово је тајна њезиног стројног јединства. Ово је залог њезине светости и непогрјешивости.

Ово учење није посебно мњење, већ је неоспориви догмат правос. цркве. Источни патријарси сакуплењи у сабор са својим епископима, свечано прогласише у свом одговору на окружну посланицу папе Пија IX, да „непогрјешивост почива искључиво на „свеопћности“ цркве, сједињене узајамном љубави, и да неизмјенљивост догмата, као и чистота обреда, налазе се под заштитом не саме јерархије, већ цјелог народа црквеног, који и јест тјело Христово“.

Основно дакле начело на ком почива друштвени живот словенског народа и основно начело на ком почива православље, истичу из једног извора. Друштвени живот словена лежи на принципу јединства опћина, из којих истиче свако право и свака законитост; а живот православља оснива се на принципу опћинства христијанског свезаног узајамном љубави и јединством у Христу, из чега истиче непогрјешивост и светост цркве на земљи. Дакле и у једној и у другој постанови извор живота и законитости лежи у духу народном, а дух народни руководи промисао вишњег Творца.

Одкуда то сродство међу основним начелом православља и основним начелом друштвеног живота словенског, није могуће нама докучити. То је посао вјечног промисла, који руководи земаљским и вјечним судбама народа. Човјечији је посао констатирати факт, открити законе које је провиђење нацртало једном народу, да би народ могао лакше усвојити те законе и тим остварити оно што је реално у његовом животу; а узроци тих закона, остаће међу остале тајне недокучиве божије воље.

И тако ми видисмо да аналогија постоји како међу основним тако и међу посебним начелима православља и друштвеног живота словенског; а гдје постоји аналогија, ту се рађа природна симпатија и тежња к јединству. То се сјединење и збило, и православље послужило је словенским племенима готовим кодексом, по ком су могли правилно развијати свој народни живот.

Посље оваких доказа, лако и јасно можемо појмити, одкуд та тјесна свеза која постоји међу православљем и словенством.

Али можда има овакве каквоће и западна црква? Разлика међу учењем правос. цркве и учењем западне састоји се само у неколико тачака, а у свему другоме њихово се учење слаже. Тер можда је и њено учење исто тако згодно било за словене, као и православно? Не, западна црква разликује се коренито од цркве православне, јер истакнувши ауторитет римског епископа, који је заступио мјесто васијонске непогрјешивости, измјенила је основно начело које руководи црквом и тим самим прекинула сваку свезу са васијонском црквом, и зато изгубила ону слободу и непогрјешивост које се налазе само у васијонском јединству. — Христијанин, негдашњи живи члан цркве и одговорни учесник у њезиним рјешењама, у западној цркви постао је подаником цркве. Он и она престадоше бити једно. Дар непогрјешивости кога је дала западна црква римском епископу, лишио је овог посљедњег сваке наравствене контроле. Ради христијанина, римски епископ ступио је у ред материјалних појава, које се потчињавају исљеђењу и критици ума, и то зато што је прекинута унутрашња свеза међу човјеком и црквом. Закон чисто извањски заузео је мјесто закона живог, наравственога, који се једини не боји рационализма и његове критике, јер заваћа не само човјечији разум, него све његово биће. На мјесто надануте Богом цркве, ради западног христијанина, јавља се проричући ауторитет у особи римског епископа. Усљед тога у западној цркви живи закон јединства у Богу, био је замјењен посебним законима, који носе на себи печат утилитаризма. Овај утилитаризам пренјео је у светилиште вјере потпуни трговачки механизам и устројство црквено које носи на себи карактер свјетовне државе. — И тако мјесто слободе у живом јединству, западна је црква у свом кругу утврдила ауторитет особни, као базис на ком почива црква.

Коренита дакле разлика међу основним начелом западне цркве и начелима словенског друштвеног живота узрок је, што су се словени противили римској цркви, и што су потребити били велики напори са стране римске цркве, да отргне чест словенског народа из њедара сродног њиховом духу православља. —

Посље свега до сад реченог, јели ми потребито још доказивати зашто је српско племе завољело православље, и зашто се оно тако тјесно спојило с његовим народним животом? Сигурно не! Кад се узме на ум још овај факт, да српско племе,

благодарећи челичности свога карактера и конзервативizmu у начелима народним, служи прототипом свим другим словенским племенима, тад ће још појмљивија бити његова привезаност к православљу. Доста да бацимо површни поглед на нашу историју, да се потпуно увјеримо колико је снаге српство морало развити да уздржи своје осопштине црквено-народне. Српско племе налази се на граници међу свјетом словенским и свјетом западним, и зато по самом географичком положају најдоступније упливу западне културе. Али ипак оно је уздржало све своје осопштине народне и то у такој чистој првобитној форми, да оне данас служе угледом најразвијенијим племенима словенским. И сама историја српства није ништа друго, него постојана борба против силних окружавајућих га туђих култура, за заштиту свог народно-вјерског бића. Многа словенска племена јача и по броју и по моћи политичкој од српског племена, находећи се на границама словенског свјета, потчинила су се упливу запада, а нека су сасвим утонула у западну културу. Међутим српство је остало непомицна јужна предстража словенства. — Истина, оно је у дугој борби ослабило, али у духу словенском остало је најјаче, најчеличније међу свим словенским племенима. Народ пак који је духовно снажан, који дакле сазнаје своје духовно-народно биће, тај се народ лако опоравља. — Српско је пак племе кадро било уздржати ту тешку и жестоку борбу искључиво зато, што су се у њему спојила у јаку моралну снагу начела — народно и вјерско. —

Остаје још једно питање да рјешимо а наиме, дали је св. Саво сазнавао високи значај православља за српство и зато старао се да га учврсти међу српство; или је просто побуђен осјећајем и личном расположивости пригрлио православље и после га наметао народу. Другим рјечима јели он обични дјелатељ на пољу црквено-народном, или је велеум, у дјелатности кога оличава се ђенији народни?

Из дјелатности св. Саве можемо јасно увидити да је он сазнавао високи значај православља за српски народ, и проникао својим свјетлим умом дубоку свезу која спаја начела православља с начелима српског духовног живота; јер да је то био само прости занос осјећаја, тад би св. Саво по својој природној наклоности к монашству, кад је већ једном изабрао Атон мјестом подвижништва, за свагда тамо остао, нити би жртвовао своју особну наклоност, религијозном напредку своје отаџбине. Сва његова дјелатност свједочи, да је виша цијел његовог живота била, развиће православља међу српски народ.

Како је св. Саво чуо да Волкан (Вукан), млађи брат великог жупана Стевана, тежи к превласти помоћу папе, и видећи у томе опасност за православље, одма узимље са собом моћи свог оца св. Симеуна и лети у Србију са мноштвом атонских монаха да спасава православље. Остаје у Србији као архим. манастира Студенице и с неуморном ревности успоставља у земљи православље поколебано латинством. Путује по цјелој Србији и утврђује у народу православље, прјечи распрострањење мњења латинске цркве, и најпосље упливом својим привољева Волкана да се помири са братом и да не прјечи њему истом утврђивати православље у његовим земљама. Кад је већ сигуран био да не грози опасност православљу, тек тад св. Саво оставља Србију и враћа се у свој љубљени Атон.

Латинство почимље опет продирати у Србију, особито с времена кад крстоносци освојише Цариград. Латински цариградски патријарх и латински цар старају се потчинити себи Србију. Велики жупан Стеван стрепећи за престол 1217 г. ступа у брак са унуком млетачкога дужда Дандола. Млада жена наговара Стевана да ступи у сношај са Римом, како би у сваком случају нашао потпоре у папи, и Стеван шаље 1220 г. владикуну Методија к папи Онорију III и преко Методија изјављује своју потчињеност папи. Папа прима Стевана под своје закриље и за награду шаље му краљевски вјенац. Св. Сава при оваковом критичком стању православља у Србији, налазећи се у Никеји, преставља грчком цару Тодору Ласкарису и патријарху Герману жалосно стање православне цркве у својој отаџбини, и моли да се оснује српско архијепископство с независном влашћу. Цар и патријарх саглашавају се на предлог Савин и привољевају га да сам прими то достојанство. Природна наклоност вукла је св. Саву к усамљеном пустињачком животу, али он жртвује особне тежње, и да спасе отачаствену вјеру прима епископско достојанство и одлази у Србију. Оснива архијепископску столицу и одма почиње своју апостолску дјелатност ради ослабљења латинства и утврђења православља.

Дочим се латинство бистро распростирало по Србији по недостатку правос. свештенства, зато св. Сава најпре уређује и умножава правос. свештенство; убјеђује српске епископе да поучавају народ у правос. вјери и сам сваке недјеље говори у овом правцу поучне бесједе. Кад је посветио у м. Жичи цркву вознесења, као да се заборави латинско крунисање, сам крунише брата вјенцем посланим од грчког цара. Сутра дан св. Саво сазива све епископе, великаше државне и народ. „Ја, го-

вори им св. Саво, дошао сам да навјестим истиниту вјеру Христову; хоћу да вас осветим вјером православном; не сакривајте од мене јереси ваше, него открите ми их у чистоти и искренности срца ваших“. Затим почимље се литурђија, и после еванђелија св. Саво излази на сред цркве и чита велегласно никејско — цариградски символ, рјеч по рјеч, члан за чланом, и за њим опетују га сви присуствујући почимљући од краља па до посљедњег поданика. Овај се чин три пута опетује и очевидно био је уперен против распрострањених мњења римске цркве. Други и трећи дан св. Саво сазивље народ у Жичу, даје му упуства, и оне које је крстило римско свештенство, маже св. миром и требује од њих да најпре читају правос. символ вјере. После тога св. Саво обилази вишу част Србије и свуд уништава римске обреде и утврђује православље. Сви остали епископи, вишом чести ученици св. Саве, сљедују Његовом примјеру, и тако се све више и више утврђује православље у Србији. Кад је наш светитељ видио да већ не грози опасност правос. вјери, предаје архијепископску власт човјеку кога је он сам васпитао у духу православља, јеромонаху Арсенију, и тад се опет враћа у Његов идеал — у св. Атонску гору.

Овака дјелатност бјелодано показује, да је наш прво-просвјетитељ подпуним сазнањем вршио своју службу, и да га није руководио у раду сами осјећај, већ и узвишени Његов ум, који је проникао и изучио дух, карактер и тежње свог народа, и управио их на тај пут, којим ће достићи то, к чему мора да тежи сваки народ који свјестно сазнаје свој исторички задатак. Зато је св. Саво онај велеум, дјелатност кога тјесно је спојена са судбом народном; јер с часа кад се јавља такав велеум на поприште исторично, пак до краја живота народног, идеје тог велеума живе и развијају се у народу. Оваки је замашни значај св. Саве у историји српства! И зато рачунам да бољу похвалну бесједу нисам могао сплести нашем прво-просвјетитељу, него кад сам изијео на видик основна начела и особине нашег православља и узроке ради којих се оно тако тјесно спојило с нашом народности; јер сам у исто доба показао колико је велик и узвишен био онај ум, који је знао проникнути споменуте особине православља и користи које ће оне принјети српском народу.

И тако, господо! ми смо у продужењу говора видели, да свеза која постоји међу православљем и српством није случајна, да није вјештачки изведена, нити да се она састоји у некој превласти или господству, већ видисмо да та свеза почива на

сроству које постоји међу основним начелима правос. вјере и основним духовним каквоћама и тежњама наше народности. Открили смо даље најсакривенији, најдубљи смисао те свете свезе, и видели смо; да је у православљу спојен дух браства и једнакости с духом љубави и јединства у И. Христу, и да је у српству спојена равноправност и законитост, и да ту равноправност и законитост ствара и штити српски народни дух. Дакле да се и у православљу и у српству закључава духовна слобода у јединству и јединство у слободи. — Кад је тако, тад јасно бива да је особито потребито вођама црквеним и народним, да усвоје себи свестрани појам о начелима православља и српства и о њиховој узајамној свези, јер се тек из научног знања рађа одушевлење к раду и ватрена љубав к вјери и народности. Тек тад љубав к вјери и народности стиже до самопрегоревања, кад је све наше душевно биће проникнуто важношћу и светошћу наших црквено-народних постанава. Зато ви млади огранци српства далматинског, који сте намјењени да будете вође народне у православљу, и који се налазите зато у овом заводу, гдје се научно изучава православље по вољи нашег Цара и Владара, који нам даје сретства да слободно развијамо наша народно-вјерска начела под заштитом основних закона наше уставне царевине, — ако желите, велим, бити достојни сљедбеници нашег великог учитеља, ако желите свјестно и савјестно извршити ваш просвјетни задатак, ако желите и ви узидати један чврсти камен у зграду народне будућности, — изучавајте и његујте начела православља. Изучавајте их и проповједајте их савјестно кад ступите међу народ, и тад увјерени будите да ће те предати будућем нараштају сретније и дичније српство далматинско, него што сте га примили; и знајте, да ће мо се ми претци и учитељи ваши зато у духу нашем радovati, и тад ће најпосље благослов св. Саве обилније сићи на вас и на овај огранак милог нам српства.

Б.

**Историчко—статистички податци
бивше православне Клирикалне Школе
у Далмацији.
(1833-34 — 1863-64).**

Декретом Наполеона I, подписаним у Сен—Клу 19 Септембра 1808 године ¹⁾, чланком 9—им, одређено је било, да се у Далмацији има установити семинарија за обучавање свештеника православне цркве. Црквено—народни сабор, који се је у Задру по царевој наредби сакупио био 30 Новембра 1808 године, да о томе, исто као и о другим питањима црквене организације, вјећа и да односни предлог цару ради потврђења поднесе, у погледу семинарије донео је у главноме овај закључак: „У Далмацији постојаће семинарија за обучавање православног свештенства. Питомаца у семинарији биће осамнаест, између којих десет ће се обдржавати о државном трошку, остали о трошку своме. Науковни језик мора бити србски. Предавање се догматичко богословље, морално богословље, каноничко право, литургија, херменевтика, србски језик, грчки језик и италијанска литература. Учитеља биће четри. Четврти предавање само италијанску литературу; он може и не бити чланом православне цркве. Ректор семинарије по положају своме мора уједно бити и члан капитула. Врховни надзор над семинаријом има епарх. епископ.“ Овај саборски закључак у погледу семинарије био је следеће године са малим опазкама утврђен Наполеоном, који је дотичне уједно и овластио да семинарију отворе.

¹⁾ Далмација, која је, после пада Мљетачке републике, под чијом се је власти налазила од 1420 до 1797 године, придружена била Австрији, услед Пожунскога мира 26 Децембра 1805 године подишле под власт Наполеона. Наполеон је њом владао за пуних девет година. Бечким конгресом 1815 године она је одијепљена била од Француске и придружена опет Австрији. — Ср. *Fr. Chr. Schlosser, Weltgeschichte. II Ausg. IX, 5 sqq. XV, 219—221. 379. 648—651. XVI, 10.* — *Prospetto cron. della Storia della Dalmazia. Zara. II Ed. pag. 23. 26. 190—192. 286—289. 296.*

Политичке околности с једне стране, затим особни разлози новонаименованог епископа далматинског, Венедикта Краљевића¹⁾, запрјечише да се одобрена и потврђена семинарија икада под владом Наполеона отвори.

Далмација међутим усљед Бечкога конгреса (1814—1815) буде одцјепљена од Француске и придружена Австрији.

Австријска влада призна православној далматинској цркви све повластице, дароване јој владом Французком, и између осталих, да може своју семинарију за образовање свештенства имати. Питање о семинарији било је покренуто одма сљедеће године и влада је изчекивала само да јој се односни предлог поднесе, пак да именује одма учитеље и означи дан отвора. Особитом радосћу дознаше православни далматинци за такав владин чин и благосиљаху дан, којим се нови живот за далматинску цркву започети имао. Али на брзо та се радост морала код њих претворити у најцрњу жалост. Краљевић, кога је австријска влада потврдила у његовом достојанству, признавши га православним епископом далматинским, зачне паклену мисао да отргне далматинце од православне цркве и да их поунијати. У новој семинарији, која се је отворити имала, он нађе најзгодније средство да своју црну мисао оствари. Не зазирући од никаквих и најмрскијих чина, он успје оманути владу и доказати јој, како ће особито усрећени бити далматинци, кад им се пружи згода да се отргну од православне цркве и да пригрле унију; предложи, да се семинарија установи и да се за учитеље пошљу способни унијатски свештеници. Посље трогодишњег колебања влада, вјерујући рјечима Краљевића, у на-

¹⁾ Венедикт Краљевић, прозвани „Пачавурица“, родио се је у Балчи, близу Солуна, 1767 год. од оца грка и матере бугаркиње. Год. 1805 био је посвећен за епископа са насловом „Критовскога“ од босанскога митрополита Калиника, при коме је као помоћник имао служити. Са непознатих узрока 1807 год. одбјегне из Босне у Београд, гдје је неколико мјесеци код београдскога митрополита Леонтија проборавао. Услјед позива грчких насељеника у Далмацији он крене из Београда и стигне 1808 год. у Сплет, да се представи намјестнику Наполеоновом као кандидат за православно епископску катедру у Далмацији. Декретом Наполеона, подписаним 26 Марта 1810 год. у Компјењу, он буде именован епископом далматинским са сједиштем у Шибенику. Управљао је на зло православне цркве повјереном му епархијом све до 1821 године. Тада је побјегао из Далмације у Вићенцу, а одтуда посље некога времена поселио се је у Млетке, гдје је проживио до 1862 године. — Види Н. Поповъ, Православная церковь въ Далмацији (у Правосл. Обозр. II, 338 sqq.). — Срб. Далм. Магазин за 1863 год. стр. 139 sqq.

мјери да најбоље задовољи православне далматинце, одлучи се остварити предлог Краљевића и декретом 13 Априла 1819 године овласти га, да семинарију може отворити и уједно му саобћи, да су, по његовој жељи, именована три учитеља из галицких унијатских свештеника: каноник Стипијуцки, Јаков Цитински и Јаков Гировски. Први, који је уједно и ректор Семинарије морао бити, одређен је био за морално богословље и богословље пастирско, други за историју цркве и каноничко право, трећи за библејску науку и догматичко богословље. Осим ових имао се је изабрати између далматинаца један, који ће замјењивати у различним пригодама прва три. Пошто су се у новој семинарији имали предавати и језици латински и њемачки, именован је био мало затим и четврти учитељ из Галиције за те језике.

Почетком 1819—20 школске године отворена је била свечаним начином нова семинарија. Учитељи, а особито каноник Стипијуцки, почеше најревносније своју дјелатност развијати, — и развили би је били, према ревности својој, најуспјешније, да не наиђоше на велику, страховиту једну препону, која им на брзо прекрати сав посао. Наиђоше на свјест православних далматинаца, која их је сатрла и са земљом уравнила њих и њиову семинарију.

Свјежа је свима још у памети успомена о страшном, а уједно и знаменитоме чину, извршеном у Шибенику на Духове 1821 године!

Таким начином црна Краљевићева семинарија имала је годину и њешто више живота, — и пропала је заједно са својим стварачем у бездан за свагда.

Посље овога, за пуних осам година, православна је црква у Далмацији налазила се у најнемилијем стању, без свога епископа, без икакве школе. Свјест православних далматинаца изазвала је најпосље поштовање према себи од оних, у чијим се је рукама судба Далмације налазила. У Јунију 1829 године био је назначен и постављен за православног епископа далматинскога, блажене успомене Јосиф Рајачић.

Чим је ступио на катедру далматинске цркве, Рајачић првим послом својим сматра, да се установи школа за образовање православних свештеника. У Новембру 1829 године он пише први пут о томе влади. Сљедеће године, не добивши одговора, он моли на ново и мало за тим, у Априлу 1831 године, обраћа се непосредно Цару. Најпосље 1832 године буде усвојена молба Рајачића и Највишом одлуком од 30 Септембра

одређено, да се може отворити у Шибенику жељена школа, под именом Православне Клирикалне Школе. У договарањима у погледу плана предавања, учитеља који ће предавати и под. прошла је сва 1832—33 школска година, и најпосље 27 Децембра 1833—34 школске године буде свечано отворена та „Клирикална Школа“ и првим учитељем буде именован јеродјакон Атанасије Чурлић, данашњи подпредсједник консисторијални.

Клирикална школа раздјељена је била на пет разреда. У свакоме разреду морао је бити по један учитељ. Примали су се у I разред младићи, који су свршили са добрим успјехом основне школе, или, ако нису тих школа редовно прешли, који су умјели добро читати и писати србски или црквено—славенски.

Предмети по разредима били су раздјељени овако: у I разреду: наука христјанска, славенска граматика, читање псалтира са граматичким тумачењима, грчка граматика, географија и аритметика; у II разреду: историја црквена, логика, риторика, антропологија, психологија, грчка и италијанска граматика; у III разреду: догматика, историја црквена, риторика, метафизика, физика, хронологија, италијански језик; у IV разреду: догматичко богословље, метафизика, физика, херменевтика, тумачење евангелија, катихетика, селска привреда; у V разреду: морално богословље, пастирско богословље, каноничко право, хомилитика, литургија, педагогика с методиком. Особити су учитељи бивали увјек за њемачки језик, и за црквено појање с правилом црквеним.

Школске године 1834—35 отворен је II разред. Сљедеће школске године III разред и т. д.

Ученика у клирикалној школи, који су се о државноме трошку издржавали по најпрвој царској одредби морало је бити свега двадесет и пет, т. ј. по пет у свакоме разреду. Према потребама времена влада је допуштала да се може примати и већи број ученика, тако на примјер, школске године 1846—47 било је у клирикалној школи тридесет и два ученика, 1847—48 било их је четрдесет и четири, 1848—49 било их је четрдесет и шест. Највишом одлуком од 15 Априла 1855 допуштено је било примати у клирикалну школу о државноме трошку младиће из Босне, Хрцеговине и Црнегоре, — и та одлука није ни данас још своје снаге изгубила.

Клирикална школа постојала је у Шибенику све до краја 1840—41 школске године. Почетком 1841—42 школске године, кад је епископска катедра пренесена била у Задар, прешла је

из Шибеника у Задар и клирикална школа, гдје је постојала све до краја 1863—64 школске године. Те је године она престала, уступивши мјесто данашњем Православном Богословском Заводу.

Клирикалном школом управљали су епархијални епископи или замјеници епископа, и то:

1. Јосиф Рајачић, епископ, до 1834 године.
2. Пантелејмон Живковић, епископ, до 1836 год.
3. Симеон Тркуља, генерал-викарије, до 1841 год.
4. Силвестар Вучковић, викарије, до 1842 год.
5. Стефан Крагујевић, генерал-викарије, до 1843 год.
6. Атанасије Чурлић, генерал-викарије, до 1844 год.
7. Јеротеј Мутибарић, епископ, до 1853 год.
8. Стефан Кнежевић, епископ, до престанка школе.

Приводимо списке учитеља и ученика клирикалне школе за време 31 — годишњег бића њена, од 1833—34 до краја 1863—64 школске године:

Учитељи.

1., Атанасије Чурлић, јеродјакон. Учитељ I разреда од 1833—34 до краја 1848—49 шк. године. Учитељ V разреда од 1849—50 до краја 1863—64 шк. године. Замјеник учитеља II разреда у 1838—39 шк. години, учитеља V разреда у 1840—41 и првом течају 1841—42 шк. године и учитеља IV разреда од 1851—52 до краја 1853—54 шк. године. Учитељ њемачког језика од 1860—61 до краја 1863—64 шк. године. — Рукоположен за презвитера 1834 год., произведен за архимандрита 1843 год., данас — подиредседник еп. Консисторије у Задру.

2., Амфилохије Давидовић, јеродјакон. Учитељ II разреда у 1834—35 и 1835—36 шк. години. Учитељ III разреда у 1836—37 шк. години. Учитељ V разреда од почетка другог течаја 1841—42 до краја 1848—49 шк. године. — Рукоположен за презвитера 1835 год. Умрло у ман. Крушедолу.

3., Дамјан Доброта, свјетовњак. Учитељ II разреда у 1836—37 и 1837—38 шк. години. — Рукоположен за дјакона и презвитера 1838 год., произведен за протојереја 1858 године, данас — окружни протојереј Скрадински.

4., Стефан Кнежевић, јеромонах. Учитељ III разреда у првом течају 1837—38 шк. године. — Произведен за архимандрита 1844 год., посвећен за епископа 1853 год., од тога доба и до данас управља далматинском епархијом.

5., Методије Миланковић, јеродјакон. Учитељ III разреда од почетка другог течаја 1837—38 до краја 1839—40 шк. године. Рукоположен за презвитера 1839 год., затим произведен за архимандрита у ман. Месићу, гдје је и умрљо.

6., Теофил Стефановић, јеромонах. Учитељ IV разреда од почетка 1837—38 до краја 1844—45 шк. године. Замјеник учитеља V разреда у првом течају 1838—39 и учитеља III разреда у 1840—41 шк. години. — Произведен за игумана ман. Савине 1845, умрљо је 1868 год. у Хрцеговини.

7., Јован Чокрљан, свјетовни свештеник. Замјеник учитеља V разреда од почетка другог течаја 1838—39 до краја 1839—40 шк. године.

8., Никола Вуиновић, свјетовни свештеник. Учитељ II разреда у 1839—40 и 1840—41 шк. години. Учитељ IV разреда 1845—46 шк. године. Замјеник учитеља II разреда у првом течају 1847—48 шк. године. — Умрљо као катихет при великој гимназији у Задру 1873 године.

9., Корнелије Живковић, јеродјакон. Учитељ II разреда од почетка другог течаја 1841—42 до краја 1842—43 шк. године. — Данас живи као архимандрит у ман. Ходошу (у Темишварској епархији).

10., Петар Лупулов, свјетовњак. Учитељ III разреда од почетка 1841—42 до краја 1843—44 шк. године.

11., Григорије Вуиновић, јеродјакон. Замјеник учитеља II разреда у првом течају 1841—42 шк. године.

12., Владимир Вуић, свјетовњак. Учитељ II разреда у 1843—44 и 1844—45 шк. години.

13., Герасим Петрановић, јеродјакон. Учитељ III разреда од почетка 1844—45 до краја 1852—53 шк. године. Учитељ IV разреда од почетка 1855—56 до краја 1859—60 шк. године. Замјеник учитеља II разреда у 1851—52 шк. години. Учитељ њемачког језика у 1858—59 и 1859—60 шк. години. — Рукоположен за презвитера 1846 год., произведен за протосингела 1853, за архимандрита 1855 год., посвећен за епископа 1874 год., од кога доба и до данас управља Боко-Которском епархијом.

14., Серафим Матавуљ, јеромонах. Учитељ II разреда у 1845—46 шк. години. Учитељ IV разреда у 1859—60 шк. години. — Данас живи у ман. Крупи.

15., Гедeon Младеновић, јеродјакон. Учитељ II разреда у 1846—47 шк. години. — Умрљо је као јеромонах у ман. Ораховици.

16., Кипријан Стануловић, јеродјакон. Учитељ IV разреда од почетка 1846—47 до краја 1850—51 шк. године. — Умрљо је као архимандрит у ман. Ковиљу (у Бачкој епархији).

17., Јован Шушић, свјетовни свештеник. Учитељ II разреда од почетка II течаја 1847—48 до краја 1850—51 шк. године. — Произведен за протојереја 1864 године. Данас — окружни протојереј у Шибенику.

18., Исаија Олуић, јеродјакон. Учитељ I разреда од почетка 1849—50 до краја 1851—52 шк. године. Учитељ II разреда од почетка 1852—53 до краја 1859—60 шк. године. Учитељ III разреда у 1860—61 и 1861—62 шк. години. — Рукоположен за презвитера 1858 год., произведен за титуларног архимандрита 1868 године. Данас живи у ман. Крупи.

19., Јустин Трескавица, јеродјакон. Учитељ I разреда у 1852—53 шк. години. Учитељ црквеног појања и правила црквеног у 1849—50 и 1858—59 шк. години. — Рукоположен за презвитера 1854 године. Данас — администратор парохије Бивичино—селске.

20., Јован Сундечић, свјетовни свештеник. Учитељ I разреда од почетка 1853—54 до краја 1859—60 шк. године. Учитељ IV разреда од 1860—61 до краја 1862—63 шк. године. Данас — протојереј у Црној гори.

21., Теодор Јанковић, свјетовни свештеник. Учитељ III разреда од почетка 1853—54 до краја 1856—57 шк. године. Замјеник учитеља IV разреда у 1854—55 шк. години. — Умрљо је као парох у Дубровнику 1874 године.

22., Георгије Николајевић, протојереј. Учитељ III разреда од почетка 1857—58 до краја првог течаја 1859—60 шк. године. Данас — приједник консисторијални у Задру.

23., Теофан Поповић, јеромонах. Учитељ III разреда у другом течају 1859—60 шк. године. Учитељ II разреда у 1860—61 шк. години. — Умрљо као учитељ Бованове школе у Шибенику.

24., Севастијан Лукачевић, јеромонах. Учитељ црквеног појања и правила црквеног у 1859—60 шк. години. Данас — администратор ман. Крупе.

25., Никифор Дерета, јеродјакон. Учитељ црквеног појања и правила црквеног у 1861—62 и 1862—63 шк. години. — Умрљо је 1863 године.

26., Јован Брчић, свјетовни свештеник. Учитељ црквеног појања и правила црквеног у 1863—64 шк. години. — Данас служи као катихет при ц. к. приправничком заводу у Арбанасима.

Ученици.

Редовни број	Презиме и Име	Мјесто рођења	Кад је ступио у клирик. школу?
1.	Аврамовић Јован	Ораховац	1834-35
2.	Аврамовић Јован	Кастелнови	1847-48
3.	Аврамовић Михаил	Требесиње	1848-49
4.	Аврамовић Петар	Требесиње	1841-42
5.	Алавања Герасим	Карин	1845-46
6.	Алавања Илија	Карин	1846-47
7.	Амановић Јоаким	Врбник	1844-45
8.	Арамбашић Кирил (јером. Киријак)	Ервеник	1835-36
9.	Арамбашић Константин	Добропољци	1858-59
10.	Ардала Јаков	Ђеврске	1843-44
11.	Бабић Никола	Шибеник	1848-49
12.	Балић Андрија	Госица	1844-45
13.	Баљак Андрија (јеромонах Атанасије)	Ђеврске	1834-35
14.	Баљак Стефан	Задар	1848-49
15.	Бан Александар	Дубровник	1835-36
16.	Берберовић Никола	Морињ	1838-39
17.	Бјелић Сава	Брибир	1855-56
18.	Бјелић Сава	Брибир	1856-57
19.	Богдановић Спиридон	Шибеник	1857-58
20.	Боговац Симеон (јеромонах Силвестар)	Лактац	1857-58
21.	Брчић Јован	Задар	1847-48
22.	Будимир Стефан	Скрадин	1848-49
23.	Васиљевић Јован	Убли	1851-52
24.	Витаз Марко	Коларине	1856-57
25.	Влачић Никола	Метковић	1847-48
26.	Војводић Илија	Кула-Атлагић	1847-48
27.	Вуиновић Венедикт (јером. Венијамин)	Кула-Атлагић	1845-46
28.	Вуиновић Григорије	Кула-Атлагић	1835-36
29.	Вуиновић Љубомир	Шибеник	1859-60
30.	Вуиновић Никола	Шибеник	1835-36

31. Вуиновић Спиридон	Шибеник	1859-60
32. Вуиновић Стефан	Шибеник	1840-41
33. Вујатовић Јосиф (јером. Јеремија)	Книн	1847-48
34. Вуковић Јаков	Миочић	1847-48
35. Вукотић Тома	Црнагора	1855-56
36. Вукшић Сава	Сутвара	1849-50
37. Вулиновић Никола	Шибеник	1850-51
38. Гојковић Матеј	Кастелнови	1838-39
39. Греговић Владимир	Ластва	1857-58
40. Гривић Јован	Сисић	1847-48
41. Гркинић Ђорђе	Рамљани	1850-51
42. Грубор Илија (јеромонах Исидор)	Плавно	1847-48
43. Ђукић Христифор	Пелиново	1851-52
44. Давидовић Душан (јером. Мелхиседек)	Црнагора	1855-56
45. Давидовић Лазар	Градиште	1845-46
46. Дерета Никола (јерод. Ни- кифор)	Дрниш	1851-52
47. Добријевић Симеон	Отон	1843-44
48. Добријевић Спиридон	Отон	1834-35
49. Добријевић Тома	Врбник	1852-53
50. Добрић Симеон	Добропољци	1850-51
51. Дондур Никола	Жагровић	1842-43
52. Драгаш Марко	Стрмица	1846-47
53. Драголовић Михаил	Шибеник	1859-60
54. Ерцеговић Петар	Жупа	1837-38
55. Жежељ Кирил	Модриносело	1841-42
56. Зелембаба Божо	Голубић	1836-37
57. Зелић Кирил	Жегар	1851-52
58. Зец Димитрије	Пелиново	1847-48
59. Злоковић Игњатије	Бјела	1839-40
60. Ивеза Василије	Хрцеговина	1857-58
61. Иветић Атанасије (јером. Антим)	Врлика	1846-47
62. Илијашевић Јаков (јером. Јулијан)	Вариводе	1853-54
63. Јавор Јован	Скрадин	1851-52
64. Јанковић Теодор	Скрадин	1842-43
65. Јарамаз Симеон	Врбник	1856-57
66. Јовановић Константин	Котор	1834-35

67. Јованчевић Спиридон (јером. Софроније)	Крупа	1850-51
68. Калањ Петар	Бјелина	1835-36
69. Калинић Спиридон	Билишане	1847-48
70. Кнежевић Теодор	Врбник	1840-41
71. Кнежевић Сава (јеромонах Саватије)	Пађене	1847-48
72. Кнежевић Спиридон	Обровац	1848-49
73. Кнежевић Андрија	Оџестово	1858-59
74. Ковачевић Јован (архим. Јеротеј)	Шибеник	1834-35
75. Ковачевић Василије (јером. Викентије)	Ервеник	1841-42
76. Ковачевић Димитрије	Превориј	1844-45
77. Ковачевић Александар	Обровац	1847-48
78. Ковачевић Јован	Врлика	1854-55
79. Комненовић Трифон	Кривошије	1840-41
80. Колунџић Атанасије (јером. Амвросије)	Модриносело	1856-57
81. Кончаревић Јован	Ервеник	1835-36
82. Кончаревић Стефан	Карин	1850-51
83. Кончаревић Стефан	Ервеник	1851-52
84. Кончаревић Петар (јером. Пахомије)	Ервеник	1856-57
85. Кончаревић Петар	Ервеник	1857-58
86. Кончаревић Милош	Ервеник	1859-60
87. Кордић Лазар	Смоковић	1847-48
88. Кордић Григорије	Смоковић	1836-37
89. Костић Јован	Кртоле	1835-36
90. Костић Стефан	Кртоле	1844-45
91. Костић Лазар	Кртоле	1855-56
92. Кукрика Стефан	Босна	1861-62
93. Кулишић Марко	Врлика	1845-46
94. Кундаица Лазар (игуман Лукијан)	Кистање	1841-42
95. Лазаревић Спиридон	Ораовац	1834-35
96. Лазаревић Јован	Мокрина	1845-46
97. Лончар Матеј	Шибеник	1858-59
98. Лукачевић Симеон (јером. Севастијан)	Шибеник	1851-52
99. Лумбардић Христифор	Кастелнови	1837-38
100. Љубиша Василије (епископ Висаријон)	Сушћепан	1839-40

101.	Љубиша Андрија	Паштровић	1852-53
102.	Мариновић Петар	Дубровник	1834-35
103.	Марчетић Ђорђе	Дицмо	1842-43
104.	Маричевић Јован	Перој	1852-53
105.	Маркићевић Илија	Будва	1849-50
106.	Мартиновић Рафаил	Браићи	1854-55
107.	Мартиновић Јован	Црнагора	1856-57
108.	Матавуљ Симеон (јером. Серафим)	Шибеник	1836-37
109.	Мацура Антоније	Кистање	1847-48
110.	Микјељ Јован	Жупа	1859-60
111.	Милковић Петар (јером. Партеније)	Шибеник	1834-35
112.	Милковић Лука (јеромонах Лукијан)	Имоцки	1842-43
113.	Миовић Јован	Скрадин	1854-55
114.	Митровић Григорије	Пољеска	1846-47
115.	Миџор Петар	Буљазица	1855-56
116.	Мршић Михаил	Скрадин	1858-59
117.	Мусић Христифор	Поди	1838-39
118.	Мустур Димитрије	Кумбур	1847-48
119.	Новаковић Стефан	Книн	1836-37
120.	Новаковић Михаил	Скрадин	1838-39
121.	Новаковић Сава	Книнскопоље	1843-44
122.	Новаковић Јован	Задар	1853-54
123.	Новаковић Божо	Задар	1857-58
124.	Његуш Никола (јеромонах Неофит)	Дрниш	1839-40
125.	Његуш Никола (епископ Никанор)	Дрниш	1846-47
126.	Оклубџија Тома	Хрватска	1841-42
127.	Олуић Илија (архиманд. Исаија)	Билишане	1843-44
128.	Олуић Петар	Билишане	1838-39
129.	Омчикус Трифон	Радучић	1837-38
130.	Омчикус Спиридон	Радучић	1846-47
131.	Опачић Симеон	Плавно	1844-45
132.	Павасовић Андрија	Скрадин	1847-48
133.	Павасовић Илија	Скрадин	1849-50
134.	Павасовић Петар	Скрадин	1840-41
135.	Павловић Јован (архим. Инокентије)	Режевић	1836-37
136.	Петрановић Гаврил	Шибеник	1849-50

137. Петрановић Стефан	Дрниш	1850-51
138. Петрановић Петар	Шибеник	1856-57
139. Петрановић Теодор (јером. Теофил)	Дрниш	1846-47
140. Перазии Филип	Режевић	1837-38
141. Перазии Стефан	Режевић	1857-58
142. Плавша Јован	Врбник	1852-53
143. Плавшић Никола	Голубић	1835-36
144. Покрајац Никола	Вариводе	1856-57
145. Поповић Спиридон	Котор	1837-38
146. Поповић Спиридон	Мојдеж	1839-40
147. Поповић Теодор	Котор	1842-43
148. Пупић Симеон	Косово	1841-42
149. Радановић Јован	Пелиново	1847-48
150. Радовић Јован	Луштица	1846-47
151. Радовић Ђорђе	Прјеради	1850-51
152. Радонић Лука	Котор	1849-50
153. Радош Антоније	Спљет	1846-47
154. Радуловић Јован (јеромон. Јаков)	Полача	1836-37
155. Радуловић Григорије	Полача	1851-52
156. Радуловић Антоније	Полача	1853-54
157. Рађеновић Милош	Хрватска	1858-59
158. Рафаиловић Јован	Сутвара	1844-45
159. Росић Илија	Отишић	1858-59
160. Руцовић Гаврил	Маине	1846-47
161. Саблић Лазар	Жагровић	1850-51
162. Самарцић Кирил	Пађене	1855-56
163. Симовић Симеон	Дубровник	1852-53
164. Срдић Ђорђе	Скрадин	1835-36
165. Старчевић Лука	Радовић	1856-57
166. Стјепановић Спиридон	Кртоле	1848-49
167. Стоисављевић Петар	Отишић	1834-35
168. Стоисављевић Григорије	Отишић	1857-58
169. Сундечић Јован	Имоцки	1843-44
170. Тановић Филип	Подострог	1835-36
171. Теодоровић Јосиф	Задар	1844-45
172. Тичић Лазар	Главата	1856-57
173. Торбица Исаија (архиманд. Иларијон)	Плавно	1839-40
174. Торбица Марко	Плавно	1848-49
175. Траживук Тома	Кистање	1847-48

176.	Трескавица Јоаким (јером. Јустин)	Дрниш	1847-48
177.	Тројановић Филип	Луштица	1851-52
178.	Урукало Јован	Орлић	1844-45
179.	Франичевић Филип (јером. Филимон)	Ластва	1853-54
180.	Цвјетковић Никола	Баошић	1835-36
181.	Црногорац Андрија	Полача	1840-41
182.	Чокорило Алекса	Ерцеговина	1861-62
183.	Чуквас Стефан	Ластва	1846-47
184.	Шарић Јован	Скрадин	1858-59
185.	Швељо Василије	Задар	1848-49
186.	Шпадијер Филип	Црнагора	1857-58

По годинама ученици у Клирикалну Школу били су примани у сљедећој количини: I године била су примљена 4 ученика, II године 5, III год. 11, IV год. 6, V год. 5, VI год. 5, VII год. 5, VIII год. 5, IX год. 6, X год. 5, XI год. 5, XII год. 8, XIII год. 5, XIV год. 11, XV год. 19, XVI год. 8, XVII год. 5, XVIII год. 8, XIX год. 9, XX год. 5, XXI год. 4, XXII год. 3., XXIII год. 6, XXIV год. 10, XXV год. 9, XXVI год. 7, XXVII год. 5, XXVIII год. 2.

Између свију 186 ученика било их је из Далматинско—Истријске епархије 120, из Боко Которско—Дубровничке 57, из других србских крајева 9 ученика.

Завршујемо овај кратки историчко—статистички нацрт бивше клирикалне школе рјечима, изказанима 1858 године непознатим писцем у „Србско—Далматинском Магазину, књига XVIII“, поводом светковања двадесетпетогодишње успомене постанка ове школе: „Да је ова клирикална школа на корист православним христјанима у Далмацији (била), не треба се много мучити доказивати. Сви готово данашњи млади свештеници далматински, и једнога и другога чина, питомци су ове клирикалне школе. Многи учитељи по Босни, по Херцеговини и у Црној Гори, њеки чиновници у Србији, професори, архимандрити и сами данашњи митрополит црногорски у овој су школи своје васпитање имали Желимо, да из те школе у даље време много више знатних и важних људи изиђе, који ће своме народу на дику, а својој цркви на корист и на славу служити. Да Бог да.“ И та жеља била је услишана; јер за кратко време, што је још постојала школа, она је дала заиста неколико врло ваљаних мужева, који данас на дику православне

...у

... ..

Православни богословски Завод у Задру.

Госпођом

ДРУГИ ДЈЕО.

... ..

Српским

археолошки и етнографски материјали. Доста има је и
других материјала на овим местима, који су били прикупљени
од 1868 до 1899 година, да се о томе најбоље знају из ове књиге.

Писао: Н. Жидан.

У Београду, у издању Српског археолошког друштва.

ДРЖАВНИ ДЈЕО

Православни богословски Завод у Задру.

Течајем времена опазило се је, да система у бившој клирикалној школи није, према савременом стању културе, саодговарала већ потребама предложеника за свештенички чин. Потреба, да се други правац да образовању свештенства, необходимом је за свакога изгледала. Дати израза тој потреби на Највишем мјесту пало је у дјео данашњем г. епископу далматинском. На предлог његов, управљени у томе смислу, Његово Ц. К. и Ап. Величанство изволило је одредити, да се клирикална школа има сасвим реорганизовати и Одлуком од 14 Октобра 1860 године изволило је установити, да од тога доба немају се већ примати да слушају богословске науке, него само они младићи, који су нижу гимназију свршили. Да се пак пружи могућност младим далматинским србима да уче гимназију, те да се за слушање богословских наука спреме, у исто је доба одређено било, да се државне стипендије, које су се дотле давале онима, који су у клирикалну школу ступали, почињући од шк. године 1860—61 имају се давати младићима, који ће у гимназију ступати. Коначну одредбу у погледу реорганизације клирикалне школе Његово Величанство придржало је за друго време.

Свршетком 1863—64 шк. године било је спремљено за слушање богословских наука, свршивши нижу гимназију о државном трошку, већ шест младића. Узимајући у обзир недостатност припреме за темељито богословско изражање младића, који су само нижу гимназију свршили, исти г. епископ обрати се новом молбом, тражећи да предложеници за свештенички чин пређу о државном трошку подпуну гимназију и тада да богословске науке почну изучавати. Молба је успјехом увјенчана била, и Његово Величанство милостивом Одлуком од 25 Октобра 1864 године изволи наредити, да младићи, који ће се свештеничком чину посветити, прије нег што почну изучавати богословске науке, имају прећи подпуну гимназијални тек.

Нова клирикална школа под именом Православног богословскога Завода отворена је била почетком 1869—70 шк. године по новоме плану, утврђеноме Његовим Величанством 5 Јунија 1869.

У главноме нови план православног богословскога Завода садржи сљедеће: а) При Заводу системизирају се четири професорска мјеста, и то, једно за црквено—славенски језик, грчки језик, литургику и морално богословље, друго за црквену историју са патрологијом и црквено право, треће за основно богословље, догматичко богословље и егзегетику и четврто за пастирско богословље, хомилитику, катихетику и педагогику. б) Сваки професор има обвезно 15 сâти недјељно да предаје. в) За пјеније и правило црквено има бити особити учитељ. г) Науке се имају предавати овим редом:

у I години	— црквено—славенски језик	4 сâта недјељно,
	грчки језик	3 „ „
	црквена историја	5 „ „
	педагогика	4 „ „
у II години	— црквено—славенски језик	2 „ „
	литургика	4 „ „
	црквена историја	4 „ „
	основно богословље	4 „ „
у III години	— морално богословље	2 „ „
	егзегетика	5 „ „
	догматичко богословље	6 „ „
	хомилитика	2 „ „
у IV години	— црквено право	6 „ „
	пастирско богословље	3 „ „
	хомилитика	3 „ „
	катихетика	3 „ „

Од почетка пак до краја 1870—71 шк. године придржавало се је у пуној строгости овога плана. Сљедеће године он је био модифициран, и у том модифицираном облику он и данас важи. По њему постоје исто четири професорска мјеста, само што су науке другчије групиране. Прву групу састављају основно богословље, педагогика са егзегетиком и историја цркве, другу—пастирско богословље, литургика и црквено право, трећу—догматичко богословље, морално богословље и хомилитика, четврту—црквено—славенски језик, грчки језик, катихетика и педагогика. По годинама науке су разређене овако:

у I години —	основно богословље	2	сáта	недјелно,
	исагогика	2	"	"
	црквено—славенски језик	4	"	"
	грчки језик	3	"	"
	педагогика	4	"	"
у II години —	основно богословље	2	"	"
	егзегетика	2	"	"
	историја цркве	3	"	"
	догматичко богословље	2	"	"
	морално богословље	2	"	"
	катихетика	2	"	"
	црквено—славенски језик	2	"	"
у III години —	егзегетика	2	"	"
	историја цркве	2	"	"
	догматичко богословље	2	"	"
	морално богословље	2	"	"
	пастирско богословље	2	"	"
	литургика	2	"	"
	црквено право	3	"	"
у IV години —	догматичко богословље	2	"	"
	пастирско богословље	3	"	"
	литургика	2	"	"
	црквено право	3	"	"
	хомилитика	5	"	"

Пјеније са правилом црквеним предаје нарочити учитељ по 6 сáти недјелно. Од почетка 1877-78 шк. године предаје се, усљед више наредбе, од нарочитих учитеља по 1 сáт недјелно а) агрономија и б) енологија.

Од почетка наставницима у Заводу, осим данашњих, били су следећи:

1. Ђорђе Николајевић, протојереј, привремени професор за све науке I године богословије. Предавао је од почетка 1869—70 до краја 1870—71 шк. године.

2. Лукијан Кундаица, игуман, привремени професор за све науке II године богословије. Предавао је у шк. години 1870-71. Предавао је затим црквено пјеније у I течају 1877-78 шк. године.

3. Др. Јаков Панкраци, професор гимназије, предавао је грчки језик од почетка 1869—70 до краја 1870—71 школске године.

4. Јован Борота, свјетовни свештеник, редовни професор за догматичко богословље, морално богословље и хомилитику. Предавао је од почетка 1874—75 до краја 1876—77 шк. године.

5. Христифор Гркинић, привремени професор за црквено—славенски језик, грчки језик, катихетику и педагогику. Предавао је у 1875—76 шк. години, у првом течају 1876—77 и другом течају 1877—78 шк. године.

Предавали су црквено пјеније са правилом:

6. Атанасије Чурлић, архимандрит.

7. Спиридон Вуиновић, јеродјакон.

8. Јован Брчић, свјетовни свештеник.

9. Илија Стојановић, свјетовни свештеник.

10. Антим Иветић, јеромонах.

Осим данашњих слушалаца, који ће на другоме мјесту споменути бити, од почетка 1869—70 шк. године били су примљени у богословски Завод сљедећи:

1. Балшић Илија	из Хрцеговине.
2. Беара Илија	„ Зелова.
3. Бјеговић Спиридон	„ Рамљани.
4. Бједов Теодор	„ Бенковца.
5. Бркановић Станислав	„ Скрадина.
6. Вукасовић Станислав	„ Жупе.
7. Вулиновић Светислав (јером. Самуил)	„ Шибеника.
8. Гркинић Христифор (јерод. Хрисант)	„ Рамљани.
9. Јовановић Доброслав	„ Котора.
10. Крнета Никола (јером. Никифор)	„ Кистања.
11. Кулишић Константин	„ Врлике.
12. Милановић Михаил (јерод. Макарије)	„ Лике.
13. Мрђен Стефан	„ Дрниша.
14. Новаковић Теодор	„ Дрниша.
15. Олуић Василије	„ Билишана.
16. Плавша Никифор (јером. Нестор)	„ Голубића.
17. Покрајац Никола (јером. Сергије)	„ Скрадина.
18. Радуловић Владимир	„ Шибеника.
19. Савић Ђорђе	„ Лијевна.
20. Скакић Спиридон	„ Босне.

Између ових, њеки су се удаљили из Завода не довршивши наука, а њеки су као слушаоци умрли.

А.

Наставничко Особље

у школској години 1878—79.

а) **Управитељ.**

Његово Преосвештенство госп. епископ Стефан.

б) **Редовни професори.**

Никодим Милаш, протосингел, предаје редовно црквено право, пастирско богословље и литургику; ове године суплирао катедру филоложко—педагожких наука.

Љубомир Вуиновић предаје редовно основно богословље, исагогику са егзегетиком и историју цркве; ове године суплирао катедру теоретичко—богословских наука.

в) **Ванредни професори.**

Јован Чицчић, ц. к. аграрни надзорник, предаје агрономију.

Викентије Лукшић, ц. к. винодјелски надзорник, предаје енологију.

г) **Учитељ.**

Хрисант Гркинић, јеродјакон и супл. катихет при ц. к. великој гимназији у Задру, предаје црквено пјеније са правилом.

Б.

Преглед Предавања

у школској години 1878—79.

I.

Библејска Наука.

Старозавјетна Исагогика.

Предходни појмови.

А. О књигама старога Завјета у опће.

Цјел старозавјетне Исагогике.

Происхођење старозавјетних свештених књига.
 Оригиналност старозавјетних свештених књига.
 Неканоничке књиге старог Завјета.
 Језик старозавјетних свештених књига.
 Превод LXX толковника.
 Раздјелење старозавјетних свештених књига.
 Б. О књигама старог Завјета по наособ.
 Кратки исторички нацрт сваке поједине књиге старог
 Завјета.

Новозавјетна Исагогика.

А. О књигама новог Завјета у опће.

Цјел новозавјетне Исагогике.

1. Историја литературе новозавјетне Исагогике.

а) У старо доба и у средњим вјековима.

б) Од реформације до 18 вјека.

в) У најновије доба.

2. Историја происхођења Новозав. Свештених Књига.

Опћи преглед.

На каквом су језику написане свештене књиге Новог
 Завјета.

Богодуховеност Новоз. Свештени Књига.

Оригиналност Новоз. Свештени Књига.

Докази оригиналности.

3. Историја сабрања Новоз. Свештених Књига, или историја
 канона.

Први перијод сабрања Новозав. канона (до половине 2 вј.)

Други перијод сабрања Новоз. канона (до утврђења
 „*ομολογούμενα*“ при концу 2 вјека).

Трећи перијод сабрања Новозав. канона (при концу 4
 вјека).

4. Историја сахранења Новозав. текста.

Стара историја текста у његовом извањском виду.

Писмо (*Scriptio*).

Раздјелење текста.

Историја текста односно његове садржине.

Повређење текста.

Поправка текста.

Критички апарат.

Количина критичког апарата.

5. Историја распрострањења Н. Завјета, или историја пре-
 вода Н. Завјета.

- а., Стари христијански исток (Пешито и Филоксенов превод).
- б., Други стари преводи (Египетски, Коптски, Арменски, Грузински, Арабски, Персидски).
- в., Стари христијански запад.
Латински преводи (Itala, Vulgata).
Други западни преводи.
- г., Стари христијански сјевер.
Готеки превод.
Словенски превод.
- д., Ново доба.
- 6. Историја печатаног текста.
Editio princeps.
Textus receptus.
Критичка издања.

Б. О књигама Н. Завјета по наособ.

І. О историчким књигама Н. Завјета.

1. Еванђелија, њихово проихођење и узајамни одношај.

а., Еванђелије од Матеја.

Писатељ.

На ком је језику написано.

Карахтер.

Врјеме кад је написано и коме је намјењено.

Оригиналноост његова.

б., Еванђелије од Марка.

Писатељ.

На ком је језику написано.

Врјеме кад је написано и коме је намјењено.

Оригиналноост.

в., Еванђелије од Луке.

Писатељ и време кад је написано.

Карахтер еванђелија и коме је намјењено.

Језик и оригиналноост.

г., Еванђелије од Јована.

Писатељ и врјеме кад је написано.

Карахтер еванђелија и коме је намјењено.

Оригиналноост и језик.

2. Књига Дјела Апостолских.

Садржина и цјел

Назов исте књиге.

Врјеме и мјесто гдје је написана.

Оригиналност и језик исте.

3. О апокрифичким еванђелијама.

а., Апокрифична еванђелија.

аа., Прво еванђелије Јакова (грчко).

бб., Грчко еванђелије Томино.

вв., Грчко еванђелије Никодима.

гг., Арабска историја Јосифа дрводјеље.

дд., Evangelium de nativitate S. Mariae.

ее., Historia de nativitate Mariae et de infantia Salvatoris.

б., Неканоничка еванђелија.

аа., Еванђелије од евреја.

бб., Апостолске записке Јустина мученика.

вв., Таџијаново еванђелије четворице.

гг., Еванђелије Маркијоново.

Опћи закључак.

(Предавано по 2 сата недјељно у I години).

II. О књигама Н. Завјета учитељског карактера.

1. Саборна послања.

Опћи преглед.

Послање ап. Јакова.

Послања ап. Петра.

Послања ап. Јована.

Послање ап. Јуде.

2. Послања ап. Павла.

а., О послањама ап. Павла писаним до његовог затвора:

Послања к Солумњанима.

Послање к Галатима.

Послања к Коринћанима.

Послање к Римљанима.

б., О послањама ап. Павла писаним у време затвора:

Послање к Ефесанима.

Послање к Колосанима.

Послање к Филимону.

Послање к Филипицима.

в., О послањама ап. Павла писаним после затвора.

Пастирска послања к Титу и Тимотеју.

Послање к Еврејима.

III. Пророчанска књига Н. Завјета.

1. Апокалипсис.

Карахтер апокалипсиса.

Писатељ, врјеме и мјесто гдје је написан.

Оригиналност.

2. О апокрифичким апокалипсисима.

IV. Исторички поглед на начин тумачења Н. Завјета.

Егзегетика. — Истумачена VIII глава Еванђелија од Матеја.

(Предавано по 2 сата недјељно у II години).

II.

Основно Богословље.

П р и с т у п.

Цјел Основног Богословља.

Састав и раздјелење Основног Богословља.

Први Дјео.

О Религији и Одкрићу у опће.

А. О Религији.

I. Појам о религији.

Свеопћност религије у човјечијем роду.

Происхођење религије из природе самог духа човјечијега.

Оповржење лажних мњења о њезином происхођењу.

Разбор мњења старе филозофије о суштини религије.

Разбор мњења нове филозофије о суштини религије.

Опћи поглед на нову филозофију.

1. Французки енциклопедизам.

2. Идеалистична њемачка филозофија.

а) Филозофија Канта.

б) Филозофија Фихтеа.

в) Филозофија Шелинга.

г) Филозофија Хегла.

Оповржење идеалистичне њемачке филозофије.

а) Оповржење Канта.

б) Оповржење Фихтеа.

в) Оповржење Шелинга.

г) Оповржење Хегла.

Опћи закључак.

3. Материјализам.

Стари материјализам.

Развиће старог материјализма.

Плодови старог материјализма у практичком животу.

Нови материјализам.

а., Бакон Веруламски.

б., Тома Гобс.

в., Џон Лок.

г., Давид Јум.

д., Болингброк.

е., Волтер.

Плодови сенсуализма у практичком животу.

Најновији материјализам.

а., Лудвиг Фајербах.

б., Макс Штирнер.

в., Фохт, Малешот и Бихнер.

Оповржење материјализма.

Опћи закључак.

II. О Бићу Бога, или о томе да доиста постоји у човје-
чијем уму идеја о Безконачном.

Одношај међу идејама коначним и идејом Безконачног.

Како се нама мора преставити идеја Безконачног.

Необходност суштаествовања идеје Безконачног у нашем
уму на темељу апсолутних идеја нашег разума.

Како се рађа у нама идеја Безконачног.

Опћи закључак.

III. О самосталности и бесамртију човјечије душе.

Могућност оваквог питања.

Докази бесамртија човјечије душе.

а., Доказ метафизички.

б., Доказ телеологички.

в., Доказ наравствени.

г., Докази из природе и живота душевног.

д., Доказ физијолошки.

Оповржење материјалистичких назора на бесамртије душе.

Опћи закључак.

(Предавано по 2 сата недјељно у I години).

Б. О Одркрићу.

Свеза која постоји међу питањем о Одркрићу и појмом о Религији као слободном савезу међу Богом и човјеком.

Могућност Одркрића:

- а., са стране Бога
- б., са стране човјека
- в., са стране самих одкривених истина.

Необходност Одркрића.

Немогућност поимања истина вјере без Одркрића.

- а., са стране ума човјечијег.
- б., ради немогућности да човјек сам удовлети правди божијој.
- в., ради немогућности да човјек сам изврши наравствени препорођај.

Знаци по којима се може узнати истинито Одркриће.

Унутрашњи знаци Одркрића.

а., Знаци одричући.

б., Знаци утврђујући.

Важност и значај унутрашњих знакова.

Извањски знаци Одркрића.

а., Знаци јестаствени.

б., Знаци сврхјестаствени.

аа., Чудеса

Шта је то чудо?

Чим се може докасти чудо?

Шта доказује чудо?

бб., Пророчанства.

Важност и значај извањских знакова.

Други Дјео.

О Религији ван христијанства (Јазичество).

Опћи карактер јазичества.

Различни видови јазичества.

Првобитна форма религије.

Разбор посебних јазических религија:

а., Религија Китаја.

б., религија Индије—Будизам.

в., религија Персије, или Зороаствора религија.

г., религија Египта.

д., религија Грка.

е., религија Рима.

Опаске о сврхјестаственим појавама у јазичеству.

Трећи Дјео.

О христијанству као религији богоодкривеној.

I. Унутрашњи знаци који потврђују божанственост хри-
стијанства.

Из старог Завјета.

Опћи поглед на садржину Старозавјетне религије.

Подробно изложење Старозавјетног учења.

Учење о Богу.

Учење о човјеку.

Учење наравствено.

Учење о природи и улоги човјека у истој.

Учење о фамилији.

Из Новог Завјета.

Опћи поглед на христијанску религију.

Подробно изложење Новозавјетног учења.

Учење о Богу.

Љубав христијанска.

Учење наравствено.

Учење о искупљењу.

Учење о фамилији.

Опћи закључак.

II. Извањски знаци који потврђују божанственост хри-
стијанства.

Из старог Завјета.

Патријарси, Пророци и њихов наравствени карактер.

Испуњење пророчанства.

Чудеса у Ст. Завјету.

Карактер самих чудеса.

Њихова историчка истинитост.

Из Новог Завјета.

а., Знаци из историје И. Христа.

Знаци предходећи Његов долазак.

Знаци при Његовом рођењу.

Карактер И. Христа.

Чудеса И. Христа.

Начин како су ова чудеса чињена.

Цјел ових чудеса.

Воскресење христово из мртвих.

б., Знаци из историје св. апостола.

Карахтер св. Апостола.

Силазак св. Духа.

Чудеса св. апостола.

Допунење к трећем Дјелу.

Опровржење рационалистичких назора на порекло и значај христијанства.

а., Рационализам деистички (школа акомодације).

б., Рационализам пантеистички (Тибингенска школа са симболичким методом).

Опровржење књиге Штрауса „Живот Исусов.“

в., Рационализам натуралистички, или материјалистички (Фајербахова школа).

Опровржење књига Ренанових: „Живот Исусов“ и „Апостоли“.

Четврти Дјео.

О православној цркви као чувару одкривених христијанских истина.

1. О изворима Одкрића.

а., Свето Писмо.

Појам о св. Писму.

Значај св. Писма.

Богодуховеност св. Писма.

Необходност оваковог својства.

Различни појмови о богодуховености.

Православно учење о богодуховености.

б., Свето Предање.

Појам о св. Предању.

Значај св. Предања.

Знаци св. Предања.

аа., Унутрашњи знаци:

вјерност себи самом,

сугласност са св. Писмом.

бб., Извањски знаци:

сугласност са историјом.

2. О цркви.

Црква као чувар споменutih двају извора Одркића.

Васијонски сабори, као израз непогрјешивости цркве.

Аукторитет св. Отаца и Учитеља цркве.

Критеријуми по којима се може судити о православљу цркве.

Приложење ових критеријума православља к Римској и Протестанској цркви.

Приложење ових критеријума православља к Источној цркви.

(Предавано по 2 сата недјељно у II години).

III.

Догматичко Богословље.

Приступ.

Задаћа православног Догматичког Богословља.

Појам о христјанским догматима.

Порекло и раскриће догмата.

Извори Догматичког Богословља.

Различно дјелење догмата и значај овога дјелења.

Карахтер, план и метод Догматичког Богословља.

Први Дјео.

О Богу у себи самом и Његову одношају к васиној и човјеку.

А. О Богу у себи самом.

У колико ми можемо познати Бога по учењу православне цркве.

Како се дјели учење православне цркве о Богу у себи самом.

I. О Богу једином по суштаству.

1. О јединству Божијем.

Кратка историја догмата.

Докази јединства Божијег из св. Писма.

Докази из разума.

Наравствене последице овог догмата.

2. О суштаству Божијем.

Кратка историја догмата.

Појам о суштаству Божијем: Бог је Дух.

Суштаствена својства Божија.

Опћа својства суштаства Божијег.

а., Безграничност.

б., Самобитност.

в., Неизмјеримост и свудприсуство.

г., Вјечност.

д., Неизмјенљивост.

е., Семогућство.

Својства ума Божијег:

а., Свевиђење.

б., Премудрост.

Својства воље Божије:

а., Највиша слобода.

б., Потпуна светост.

в., Бесконачна благост.

г., Најсавршенија истина и вјерност.

д., Бесконачно правосуђе.

Одношај ових својства међу собом.

Наравствене последице овог догмата.

II. О Богу, троичном по особама.

Особита важност и непостижност овог догмата.

1. О троичности особа у Богу при јединству суштаства.

Кратка историја догмата.

Докази троичности особа у Богу из св. Писма.

Докази из св. Предања.

Докази из разума.

Наравствене последице овог догмата.

2. О једнакости и јединосущију Божанствених Особа.

Кратка историја догмата.

Божанство Оца. Докази из св. Писма и св. Предања.

Божанство Сина. Докази из св. Писма и св. Предања.

Божанство св. Духа. Докази из св. Писма и св. Предања.

Наравствене последице овог догмата.

3. Разлика Божанствених Особа по Њиховим особним својствама.

Кратка историја догмата.

Особно својство Бога Оца.

Особно својство Бога Сина.

Особно својство Бога Духа Светога.

а., Свједочанства из св. Писма о исхођењу Духа светог.

б., Свједочанства о исхођењу Духа светог из старих симбола.

в., Свједочанства о исхођењу Духа светог из вјероопредјелења саборâ.

г., Свједочанства о исхођењу Духа светог из свједочанства отаца и учитеља црквених.

Наравствене посљедице овог догмата.

Б. Опћи одношај Бога к васијоној и к човјеку.

Појам о овом одношају.

I. О Богу као Творцу у опће.

Кратка историја догмата.

Бог је створио свјет.

Створио га је из ништа.

Створио га је у врјемени и за врјеме.

Учешће трију особа Св. Троице у створењу.

Начин стварања.

Узрок створења и циљ створења.

Савршенство створења и одкуд зло у свјету.

Наравствене посљедице овог догмата.

II. О Богу као Творцу духовног свјета.

Кратка историја догмата.

а., О добрим духовима, или о анђелима.

Појам о анђелима и истинитост њихова бића.

Порекло Анђела од Бога и врјеме њихова створења.

Природа анђела.

Број анђела и различни редови анђела.

б., О злим духовима.

Различна имена злих духова и врјеме њихова створења.

Зашто су зли духови постали злима.

Природа злих духова.

Број злих духова и различни редови истих.

Наравствене посљедице овог догмата.

(Предавано по 2 сата недјељно у II години.)

Други Дјео.

О Богу — Спаситељу и Његовим одношајима к човјечијем роду.

I. О цркви.

Различни значај рјечи црква.

О пореклу, пространству и цјели цркве.

О саставу и устројству цркве.

О суштини и суштаственим својствима цркве.

а., Црква једна.

б., Црква света.

в., Црква саборна.

г., Црква апостолска.

II. О Благодати као сили која нас освећава.

Опћи појам о благодати божијој.

Неопходност благодати.

Свеопћност благодати.

Услови да се добије благодат:

а., вјера.

б., добра дјела.

Нравствене посљедице овог догмата.

III. О тајнама као средству којим се саопћује божија благодат.

а., О тајни крштења.

б., О тајни миропомазања.

в., О тајни причешћа.

г., О тајни покајања.

д., О тајни елеосвештења.

е., О тајни брака.

ж., О тајни свештенства.

IV. О Богу као Судији.

О Богу као судији сваког одјелитог човјека.

О часном суду.

О награди и каштиги посље часног суда.

О Богу као судији свега човјечијег рода.

О свеопћем суду.

О награди и каштиги посље свеопћег суда.

Нравствене посљедице овог догмата.

(Предавано по 2 сата недељно у IV години).

IV.

Морално Богословље.

П р и с т у п.

Разлика међу моралним и догматичким Богословљем.

Зависност моралног Богословља од догматичкога.

Потреба и важност моралног Богословља.

Главни извори моралног Богословља.

Помоћни извори моралног Богословља.

Начин изучавања моралног Богословља.

Дјелење моралног Богословља.

Први Дјео.

Закон Божији и извршивање тога закона.

А. О Божијем закону.

1. О божијем закону и различним његовим изјавама.

Својства божијега закона.

Важност тога закона.

Различни начини изјаве божијега закона.

а) Савјест.

Морални је закон у савјести.

Савјест је свједок и судија људских дјела.

Важност савјести.

Савјест сама не може научити човјека да се спасе.

б) Писани закон.

Разлика писаног закона.

Закон св. Писма.

Закон Мојсеов.

Закон Христов.

Преимућство Христовог закона над Мојсеовим.

Црквени закони.

2. Главно начело христј. радње и приволевање на ту радњу.

Главно начело христјанске радње.

Приволевање да се изврши божији закон.

Приволевање због добротe закона.

Приволевање због добротe дјела која се чине.

Приволевање због достојанства христјанског.

Приволевање због добрих или злих посљедица, које се рађају из вршења или невршења божијег закона.

Б. О извршивању Божијег закона.

1. О људским дјелима и о томе, како им се та дјела примају.

Унутрашња и спољашна дјела.

Добра и зла дјела.

Доброта људских дјела.

О примању људских дјела.

Шта је потребито да се човјечија дјела приме као добра или зла:

а., знање закона.

б., слобода.

в., могућност извршивања закона.

Правила о примању добрих дјела и њиних посљедица.

Правила о примању злих дјела и њиних посљедица.

Правила о примању туђих дјела и њиних посљедица.

2. О људским дјелима, која се слажу са божијим законом, или о добродјетељи.

Шта је потребито да се може извршити закон божији.

а., божија благодат

б., човјечија воља.

Одношај божије благодати к слободи човјечије воље.

Шта је христијанска добродјетељ.

Својства христијанске добродјетељи.

Јестаствена добродјетељ.

Христијанска је добродјетељ боља од јестаствене добродјетељи.

Несавршенство христијанске добродјетељи на овом свјету.

Врједност добродјетељи.

Одношај добродјетељи према добру у земаљском животу.

Одношај добродјетељи к будућем животу.

3. О људским дјелима, која се не слажу са божијим законом, или о грјеху.

Зла која се рађају из грјеха.

Начин и ред људског грјешења.

Разлика грјехова:

а., грјехови помисла.

б., грјехови рјечима.

в., грјехови дјелом.

г., тешки грјехови.

д., прштени грјехови.

е., туђи грјехови.

Узроци који наводе човјека на грјех.

Постање грјеха.

Шта највише наводи човјека на грјех?

Кушање.

Зашто кушање бива?

Начини кушања.

Врјеме кушања.

Одношај кушања к грјеху.

О поправљању грјешника.

Главни узрок поправљања грјешника.

Подпомагање поправљања са стране човјека.

Различни узроци који подпомажу исправљање грјешника.

Сваки се грјешник може поправити.

Шта је потребито да се грјешник поправи:

а., познавање свог наравственог стања.

б., кајање за грјехове.

в., надање на божију милост.

г., тврда намјера више негрјешити.

Оклевање у поправљању.

(Предавано по 2 сата недељно у II години.)

V.

Пастирско Богословље.

Други Дјео.

Пастир у вршењу својих пастирских дужности.

I. Пастир—проповједник.

1. Предмет христјанске проповједи.

а) Наука догматичка.

б) Наука наравствена.

в) Наука црквено—богослужевна.

г) Наука историчка.

д) Наука јестаствена.

2. Характер христјанске проповједи.
 - а) Унутрашњи карактер.
 - б) Спољни карактер.
 - в) Произнашање проповједи.
- II. Пастир—катихет.
 1. Суштина религијозног обучавања.
 2. Начин религијозног обучавања.
 3. Узбуђивање религијозно—моралнога живота.
 4. Користовање средствима божије милости.
- III. Пастир—управитељ школски.
 1. Кућа и школа.
 2. Завод ваљаног учитеља.
 3. Добре књиге у школи.
 4. Напредовање школе.
 5. Зли утицаји, које треба од школе уклањати.
- IV. Пастир—учитељ приватни.
 1. Правила за пастира при обучавању приватном.
 2. Материјали за обучавање приватно.
 - а) младића,
 - б) ожењених,
 - в) родитеља и дјеце,
 - г) особа, које су у каквој незгоди.
- V. Пастир—исповједник.
 1. Пастирска служба у погледу појединаца.
 2. Вођење душа по особним потребама кајућега се.
 3. Епитимије.
- VI. Пастир—тјешилац страдајућих.
 1. Пастир при постељи умирућега.
 2. Пастир са немоћним у особитим пригодама.
 3. Пастир са осуђенима на смрт.
- VII. Пастир у одношајима к интересима своје парохије.
 1. Тумачење пригодних црквених обреда.
 2. Вођење парохијалних записника.
 - а) Записник рођених.
 - б) Записник вјенчаних.
 - в) Записник умрлих.
 - г) Записник исповјеђених.
 - д) Записник црквених прилога.
 - е) Записник званичних списа.
 - ж) Записник о стању душа.
 - з) Обћинска хроника.
 - и) Особни дневник пастира.

- VIII. Услови да се може ваљано вршити паст. служба.
 1. Услови обћи.
 2. Услови осебни.
- IX. Обћи преглед пастирских дужности.

Трећи Дјео.

Пастир са погледа особних његових одношаја.

- I. Пастир у одношајима к својој кући.
 1. Према особама своје куће.
 2. Према своме капелану.
 3. Гостопримство.
- II. Пастир у одношајима са вјернима.
 1. У пригодама кад парохијани врше своја грађанска права.
 2. Одношај пастира к мјестном учитељу.
 3. Уплив пастира на времениту добробит парохијана.
- III. Пастир у одношајима са својом субраћом.
 1. Потреба дружења са оближњим свештеницима.
 2. Характер тих дружеских скупова.
 3. Цјел тих дружеских скупова.
- IV. Пастир у одношајима к својој отачбини.
 1. Љубав к отачбини.
 2. Вјерност владоцу.
 3. Послушност према законима.
 4. Поштовање представника власти.
- V. Пастир у одношајима к иновјернима.
 1. Љубав према свакоме иновјерцу.
 2. Поштовање према убјеђењима иновјерних.
 3. Опазка у погледу такозване „толеранције религијозне“.
 4. Опазка у погледу обраћања иновјерних.

Закључак.

Суштина свега Пастирскога Богословља.

- а) Познавање вјечне Истине.
 б) Познавање вјечне Доброте.
 в) Познавање вјечне Правде.

(Предавано по 3 сата недјељно у IV години).

VI. Опћа Историја Цркве.

П р и с т у п.

1. Појам о опћој црквеној историји.

- а) Појам о цркви.
- б) Појам о историји цркве.
- в) Појам о црквеној историји.

Метод црквене историје.

Материјал из кога се црпи црквена историја.

2. Литература црквене историје.

Први перијод, — до VI вјека.

Други перијод, — до Реформације.

Трећи перијод, — Ново доба.

3. Стање благочастија у човјечијем роду до појава хри- тјанства.

Богопоштовање римљана.

Богопоштовање грка.

Народ Јудејски.

Секте јудејске цркве.

Очекивање доласка Христовог.

Дошљаци јудејске цркве и самарјани.

Опћи закључак.

Исус Христос оснива своју цркву.

Долазак Христов.

Живот И. Христа до времена Његове божанствене дје-
латности.

Служба Јована Претече.

Учење И. Христа о цјели свог доласка на земљу.

Живот и чудеса И. Христа до страдањаног пјесма.

Апостоли И. Христа.

Правила тичућа се јерархије, власт апостола, поредак и
важност црквеног суда.

Узајамни одношаји пастира и карактер црквене управе.

Апостоли примају право учења.

Апостоли примају право свештенодјејства.

Правила за друге чланове цркве.

Важност црквеног предања и узрок непогрјешивости цркве.
Последња бесједа Спаситељева с Апостолима пред Његово
страдање.

Успјех Христове проповједи.

Искупителна смрт И. Христа.

Продужење службе И. Христа.

Воскресење Христово.

Утврђење цркве.

Вознесење Христово.

Силазак Св. Духа.

Први Перијод (34—323 г.)

А. Извањска црквена Историја.

I. Распространење християнске цркве.

Распространење християнства искључиво међу Јудејима
и дошљацима правде.

Распространење християнства међу дошљацима врата и
јазичницима.

Опћи поглед на ревностно распространење християнства
Апостолима.

Недостатак података о томе, гдје су управо Апостоли
проповједали.

Истинита предања о мјестима гдје су проповједали апо-
столи: Тома, Вартоломеј, Матеј, Матија, Симон,
Зилот и Андрија првозвани.

Гдје су проповједали апостоли: Петар, Јаков и Јован.

Гдје је проповједао ап. Павао и његови сатрудници.

О распространењу християнства у 2 и 3 вјеку.

Оснивају се християнске цркве у Галији, Германији и
Британији.

Почетак християнства у сјеверној Африци и Шпанији.

Закључак.

II. О Гонењама против цркве у прва три вјека.

Узроци гонења.

Историја гонења до импер. Трајана.

а., у Палестини.

б., у другим земљама.

Стање християнства од Трајана до Марка Аурелија
(98—161 г.)

Гонење Марка Аурелија (161—180).

- Свршетак гонења Аурелијевог и стање христијанства при
 Комоду (180—192 г.)
- Стање христијанства после смрти Комода до царовања
 Елијогабала (192—219 г.)
- Стање христијанства од Елијогабала до Децијева гонења
 (219—249 г.)
- Децијево гонење (249—251 г.)
- Гонење Галла и Валеријана (252—259 г.)
- Христијанство постаје дозвољеном вјероисповјести у рим-
 ској царевини.
- Стање христијанства од (261—303 г.)
- Фанатичка партаја јазическа.
- Гонење Галеријево или Дијоклецијаново (303—310).
- Прекинуће гонења.
- Цар Константин прима христијанство.
- Притјешнење источних христијана са стране Ликинија
 (314—323 г.)
- Побједа Константина и опће прекинуће гонења.
- III. Борба на књижевном пољу у прва три вјека.
- Сачинења јазичника против христијанства.
- Мњење епикурејаца о христијанству.
- Мњење стоика о христијанству.
- Мњење новоплатоника о христијанству.
- Полемика Целза.
- Каснији одзиви филозофа јазически о христијанству.
- Христијанска апологетична сачинења.
- Првог рода апологије.
- Значај ових апологија.
- Другог рода апологије.
- Значај ових апологија.
- Трећи род апологија.
- Значај исти.
- Опћи закључак.

(Предавано по 3 сата недељно у II години).

Б. Унутрашња Црквена Историја.

1. Јереси.

Јудејске секте.

Гностицизам.

Египетски гностицизам.

Сирски гностицизам.

Најзнаменитији гностици.

Манихејство.

2. Јерархичко устројство.

3. Црквени суд и христијански начин живљења.

4. Христијанско богослужење.

Мјеста гдје се свршавало богослужење.

Празници.

Чин крштења.

Свршавање литурђије.

5. Реформаторске и шизматичке тежње.

Монтанова реформа.

Хилијазм.

6. Развиће црквене науке у прва три вјека.

Александријска школа.

Малоазијатска школа.

Сјевероафриканска школа.

Развиће догматичког учења.

Други Перијод (323—800 г.)

Од Костантина великог до Карла великог.

А. Извањска Црквена Историја.

Пад јазичества у римској царевини.

Узајамни одношаји међу црквом и државом.

Распространење христијанства.

У Арменији.

У Арабској.

У Грузији.

У Кини.

Ограничење христијанства—муамеданство.

Распространење христијанства међу њемачке народе.

Одношај римског епископа к њемачким народима.

Б. Унутрашња Црквена Историја.

Дуовенство и јерархија.

Монашество.

Богословске школе и црквена књижевност.

Новоалександријска школа.
 Антијокијска школа.
 Западни очеви цркве.
 Развиће црквеног учења у опће.
 Спор о божанству И. Христа.
 Аријани.
 Полуаријани.
 Спор о Оригену.
 Спорови односно учења о грјеху и благодати.
 Пелагији.
 Аурелији Августин.
 Спорови односно учења о лицу И. Христа.
 Спор с аполинаристима.
 Несторијански спор.
 Евтихијански спор.
 Монофизитски спор.
 Монотелитски спор.
 Христијанско богослужење.
 Проповједи и пјеније.
 Вршење тајна.
 Устројство храмова.
 Празници.
 Иконоборски спор.
 Христијански начин живљења и црквени суд.

Раздјелење Западне Цркве од Источне.

- I. Карактеристичке особштине и узајамни одношаји Источне и Западне Цркве у првим вјековима христијанства.
- II. Околности које су помогле узвишењу римског епископа и умножење његове власти до половине 9 вјека.
- III. Спорови међу цариградском и римском црквом при патријарху Фотију у половини 9 вјека.
- IV. Коначно раздјелење цркава при патријарху Михаилу Керуларију.

(Предавано по 2 сата недјељно у II години).

Црквено Право.

Други Дјео.

Особно право.

А. Црквене особе.

- I. Добиће црквене правоспособности.
 1. Крштење.
Објект и услови ваљаности крштења.
 2. Поступање у прав. цркву из друге христ. конфесије.
 3. Поступање у прав. цркву из нехристјанских друштава.
- II. Обћа права и дужности црквених особа.
 1. У погледу вјере. а) Позитивна, б) Негативна страна.
 2. У погледу култа.
 3. Према јерархији црквеној.
- III. Брачно право.
 1. Приступ.
 - а) Појам и суштина брака.
Брак — тајна.
Материја и форма брака и одношај њиов.
Црквено становиште према грађ. браку.
Безбрачије.
Ванбрачне свезе међу човјеком и женом.
 - б) Брачно законодавство.
Границе искључиво црквене.
Одношај међу цркв. и грађ. законодавством о браку.
Судство. Диспензације. Апелације.
Колизија међу црквом и државом.
 2. Предуслови брака.
Раздјелење тих предуслова.
 - а) Саодговарајуће године живота.
 - б) Свјестност.
 - в) Способност брачноме животу.
 3. Запрјеке браку.
Раздјелење тих запрјека.
 - а) Запрјеке у сродству у тјесноме смислу.
 - аа) Крвно сродство. Појам. Ступњи.
Каноничке одредбе о крвном сродству.

- 66) Духовно сродство. Појам. Раздјелење.
 Духовно сродство кроз св. крштење.
 Духовно сродство кроз посинење црквено.
 Братимство.
- вв) Грађанско сродство. Појам. Значај у цркви.
- б) Запрјеке у пријатељству. Појам. Раздјелење.
- аа) Пријатељство у тјесноме смислу.
- бб) Пријатељство у ширем смислу.
- в) Запрјеке ванродствене.
- аа) Законито постојећи брак.
- бб) Обручење.
- вв) Други брак.
 Христјански поглед на други брак.
 Канонички темељ и посљедице другог брака.
- гг) Трећи брак.
 Црквено начело и каноничке одредбе о трећем
 браку.
- дд) Четврти брак.
- ее) Хиротонија.
- жж) Завјет безбрачија.
- зз) Разлика религије.
- и) Разлика христјанске конфесије.
 Темељи ове брачне запрјеке.
 Разлика међу православнима и неправославнима.
 Брак са јеретицима.
 Брак са схизматицима.
- кк) Отимачина.
 Појам о овој брачној запрједи.
 Каквоћа и намјера отимача.
 Предмет отимачине.
 Стварно извршена отимачина и посљедице.
- лл) Прељуба.
 Појам и каноничке одредбе о прељуби.
 Услови да прељуба буде брачном запрјеком.
4. Закључење брака.
- а) Грађанско обручење.
 Услови за ваљаност обручења.
- б) Иметковно—правне одредбе.
- в) Престанак грађанског обручења.
- г) Црквени обред закључења брака.
 Необходност црквеног судјеловања при браку.
 Забрана тајних бракова.

- Вршиоц и време брака.
 Правне мјере противу одлагања вјенчања.
 Обред вјенчања. Свједоци.
 Записивање у записник вјенчаних.
- д) Незаконити брак.
 Ништавост незаконитога брака.
 Изјава те ништавости и посљедице.
 Допуст к ступању у нови брак.
 Накнадна изјава врједности брака.
5. Правне посљедице брака.
 а) Права и дужности мужа и жене.
 б) Права и дужности родитеља и дјеце.
 в) Легитимација незаконите дјеце.
6. Развод.
 а) Темељи развода првога реда.
 Веленздаја.
 Свирјено поступање мужа са женом.
 Прељуба.
 Обраћење или одступљење од христјанства.
 Примање при крштењу свог рођенога дјетета.
 б) Темељи развода другога реда.
 Неспособност извршивања брачних дужности.
 Безвјестно нестање.
 Робија.
 Лудило.
 Монашки завјет.
 Посвећење за епископа.
7. Форма и посљедице развода.
 Тужба за развод и особе овлашћене на тужбу.
 Судбени чин и законске посљедице.
 Противуканонички развод.
 Нови брак разведене особе.
- IV. Губитак црквене правоспособности.
1. Смрт.
 2. Одступљење од христјанства.
 3. Прелаз к другој христјанској конфесији.
- Б. Црквене задруге.
- I. Монашка задруга.
 1. Постанак и развиће монаштва.
 Различни ступњи у монаштву.

Поступање у монаштво.

Устројство монашког живота.

Изступање из монаштва.

Предстојници манастирски.

2. Одношај међу свјетовним и монашким свештенством.

III. Црквена братства.

Појам о црквеним братствима.

Исторички развитак црквених братства.

Значај црквених братства.

Одношај црквених братства к црквеној власти.

Трећи Дјео.

Иметковно право.

I. Обћи темељи.

1. Положај цркве у области приватнога права.

2. Право цркве на посјед.

3. Имунитет.

4. Субјект посједа.

II. Црквени иметак.

1. Обћи поглед на иметак цркве.

2. Постанак.

3. Титули посједа.

4. Продаја црквених добара.

III. Црква и држава.

Право цркве на државне припомоћи.

Дужност државе да припомаже цркви материјално.

Четврти Дјео.

Право учења.

I. Обћа црквена просвјета.

Црквена средства и видови учења.

Учење у храму.

Учење ван храма.

II. Особна црквена просвјета.

1. Строго црквени учевни заводи.

2. Одношај цркве к университетима.

3. Одношај цркве к средњим школама.

4. Одношај цркве к елементарним школама.

5. Конфесијоналне школе.

(Предавано по 3 сата недјељно у IV години).

Литургика.**Други Дјео.****Литургика осебна.****А. Црквене службе, које се редовно у храму обављају.****I. Службе свакидашње.**

1. Вечерња служба.

2. Јутрења служба.

3. Литургија.

Појам и установа Литургије.

Разлика између Литургија.

Састав Литургије.

а) Проскомидија.

б) Литургија оглашених.

в) Литургија вјерних.

аа) Пренашање дарова.

бб) Спремање вјерних да присуствују Евхаристији.

вв) Свршавање Евхаристије.

гг) Припрема вјерних к причесћу.

Значај посљедњег појава дарова народу.

Пренашање дарова са престола на жртвеник.

Заамвона молитва. Андидор. Благослов. Одпуст.

II. Службе седмичне.

1. Назначење служба за сваки седмични дан.

2. Значај првог седмичнога дана.

3. Службе у друге седмичне дане.

III. Службе годишње.

1. Службе празничне.

Појам, цјел и почетак празника.

Разлика празника.

Особитости вечерње службе на празнике.

Свеноћно бденије. Историјски постанак.

а) Вечерња.

в) Јутрења.

Дјелење празника на господске и богородичне.

- а) Непомични празници господски.
 - аа) Рождество Христово.
 - бб) Срезеније Господње.
 - вв) Богојављење.
 - гг) Преображење Господње.
 - дд) Воздвиженије крста Господња.
 - б) Непомични празници богородични.
 - аа) Рождество Богородице.
 - бб) Ваведеније.
 - вв) Благовјести.
 - гг) Успеније Божије Матере.
 - в) Господски празници помични.
 - аа) Вход Господењ у Јерусалим.
 - бб) Васкресеније Господње.
 - вв) Вознесеније Господње.
 - гг) Св. Педесетница.
2. Службе уз частни пост.
- а) О постовима уобће и свакоме на особ.

Установа и трајност постова: великога, Петрова, Успенскога и Рождественскога.

Значај и древност поста у срједу и петак.

Значај и древност поста на: Воздвиженије, Усековање и навечерије Богојављења.
 - б) Припремне службе к св. четрдесетници и њенова цјел.

Садржина служба у недјеље: Митара и Фарисеја, блуднога сина и месоустну.

Служба у суботу месоустну и сирну недјељу.
 - в) Свакидашње службе уз частни пост.

Обћи појам о службама уз частни пост.

Осебна садржина свакидашње службе уз частни пост.

Новечерије. Јутрења. Часови. Вечерње.

Литургија прежеосвјашчених дарова.
 - г) Особити дани уз частни пост.

Теодорова субота, Недјеља православља и т. д.
 - д) Службе страстне седмице.

Појам о службама страстне седмице.

 - аа) Служба на вел. понедјелник, уторак и срједу.
 - бб) Служба на вел. четвртак. Особитости.
 - вв) Служба на вел. петак.
 - гг) Служба на вел. суботу.

Б. Службе црквене, које се обављају пригодно.

I. Тајне.

1. Крштење.

Крштење и оглашење над узрастнима.

Оглашење и заклинање над узрастнима и дјецом.

Обред тајне крштења.

2. Миропомазање.

Начин и време када се обавља миропомазање.

Освећење мира.

Примање у прав. цркву протестаната кроз миропомазање.

Примање јермена и римокатолика, ако нису миропомазани.

3. Покајаније.

Установа и начин којим се обавља покајаније.

Исповјед код древних христјана.

Примање у цркву одступника кроз исповјед.

4. Причесте.

Начин причештивања болестника.

5. Свештенство.

Посвећење епископа у древности и данас.

Рукоположење презвитера у древности и данас.

Рукоположење дјакона.

Назначавање на црквенослужитељске дужности.

Произвађање на црквена достојанства.

6. Брак.

Појам, установа и предходни чини браку.

Обред обручења и вјенчања.

Обављање другог и трећег брака.

7. Јелеосвештење.

Појам и установа јелеосвештења.

Број свештених особа, које обављају ову тајну.

Обред јелеопомазања.

II. Молитвословља и молебна пјенија.

Појам о молитвословљима и молебним пјенијама.

Начин обављања молитвословља.

Начин обављања молебних пјенија.

Службе различите од молебних пјенија.

1. Чин освећења храмова.

Молитва на основање храма.

Припрема к освећењу храма.

- Обред освећења храмова.
Древност освећења храмова.
2. Водоосвећење.
Чин малог водоосвећења и древност тога чина.
Чин великог водоосвећења и древност истога.
3. Обред пострижења у монаштво.
Појам о монаштву и ступњи његови.
Обред пострижења новоначелника.
Обред пострижења малосхимника.
Обред велике схиме.
4. Погребеније покојника.
Древни обред погребенија покојника.
Чин погребенија свјетовњака.
Чин погребенија монаха.
Чин погребенија свештених особа.
Чин погребенија дјецe.
Чин погребенија уз свјетлу седмицу.
5. Помињање покојника.
Основ и време одређено црквом за помињање покојника.
Древност обреда помињања покојника.
Панихиде. Диптихи.
- З а к љ у ч а к.**
- Обћи поглед на Литургику.
Одличителне црте Литургије православне цркве.
Обредност код
1. Римокатолика и
 2. Протестаната.

(Предавано по 2 сата недјељно у IV разреду).

IX.

Хомилитика.

- Темељна начела.
Појам о Хомилитици.
Дјелење Хомилитике.
Важност Хомилитике.
Одношај Хомилитике к другим знаностима.

- I. Рјеч Божија.
 1. Св. Писмо.
 2. Начин излагања св. Писма.
 3. Евангелска историја.
 4. Апостолске посланице.
 5. Апостолска историја.
 6. Апокалипсис Јована богослова.
 7. Св. Писмо старога завјета.
 8. Излагање црквене науке.
 - II. Црквено богослужење.
 1. Господски праздници.
 2. Богородични праздници.
 3. Светитељски праздници.
 4. Особите друге црквене светковине.
 - III. Община.
 1. Характер црквене обшине.
 2. Разлика црквене обшине од других.
 3. Разлика између самих црквених обшина.
 - IV. Особа проповједника.
 1. Одношај проповједника к проповједи.
 2. Одношај проповједника к обштини.
 3. Значај проповједника.
 4. Изображење проповједника.
 5. Успјех проповједи.
 - V. Проповјед као вјештачки производ.
 1. Разположење проповједи.
 2. Текст.
 3. Увод.
 4. Тема.
 5. Изложење.
 6. Закључак.
 - VI. Различитост проповједи.
 1. Проповјед синтетична.
 2. Проповјед аналитична.
 3. Проповјед катихизична.
 4. Кратка поука.
 5. Панегирик.
 6. Надгробна рјеч.
 7. Друге пригодне рјечи.
- Обши поглед на Хомилитику.

У течају године састављене су биле сљедеће проповједи:
 1. на Рождество Христово (Јов. I, 14) 2. на Нову годину (Псал. LXXVI, 6). 3. на Благовјести (Лук. I, 38). 4. на Успеније (Пјесма над пјесм. VIII, 5). 5. о правој срећи (I Кор. IV, 10—13). 6. о правосуђу божијем (Мат. XVIII, 32—34). 7. о љубави хришћанској (Лук. VI, 35). 8. о проповједању божије рјечи (Јов. XVII, 14).

(Предавано по 5 сати недјељно у IV години).

X.

Катихетика.

П р и с т у п.

1. Темељна начела.
2. Појам о Катихетици.
3. Значај Катихетике.
4. Одношај Катихетике к другим знаностима.
5. Дјелење Катихетике.

П р в и Д ј е о.

Обучавање у вјерозакону.

1. Обћа правила.
 - а) Способност особна катихете.
 - б) Развиће ума, срца и воље катихумена, као први услов вјерозаконског обучавања.
 - в) Различити начини обучавања.
 - г) Катихетички слог.
 - д) Обзир на особно стање катихумена.
2. Предмети вјерозаконског обучавања.
 - а) Истине вјере и наравствености.
 - б) Библична историја.
 - в) Црквена историја.
 - г) Тумачење евангелија и посланица.
 - д) Тумачење богослужења.

Други Дјео.

Васпитање у христјанском животу.

1. Побожност у школи.
2. Учествовање при црквеним службама.
3. Напућивање како се ваља молити.
4. Spreмање к тајнама исповједи и евхаристије.

(Предавано по 2 сата недјељно у II години.)

 XI.

Педагогика.

 А.

Наука о васпитању.

Потреба и важност васпитања.

Цјел васпитања.

Главно начело васпитања.

I. Васпитаник.

1. Узрасти васпитаника.
2. Саодговорност васпитања дјечијем узрасту.
3. Узрасти тјела.
4. Узрасти духа.
5. Саодговорност међу узрастима тјела и узрастима духа.

II. Васпитач.

1. Авторитет васпитача.
2. Љубав васпитача к васпитаницима.

III. Изучење особности васпитаника.

1. Природна особност васпитаника.
2. Тјелесни сустав васпитаника.
3. Узраст и темперамент.

IV. Васпитателна средства.

1. Различита васпитателна средства.
2. Обћи облик сваког васпитателнога чина.
3. Примјер и средиште.
4. Дисциплина.
5. Надзор.

6. Непосредни морални уплив.
 7. опомена, савјет, молба.
- V. Васпитателни побуди.
1. Побуди, захтјеви и особност васпитача.
 2. Физичка неизбјежност.
 3. Снага чулних утицаја.
 4. Вјештачки побуди.
 5. Природни побуди.
- VI. Васпитателна средишта.
1. Породица, као васпитателно средиште.
 2. Дружтво, као васпитателно средиште.
 3. Држава, као васпитателно средиште.
 4. Црква, као васпитателно средиште.

Б.

Историја васпитања.

Појам о историји васпитања.

Дјелење историје васпитања.

I. Васпитање код народа необразованих.

Дивљи народи.

II. Васпитање код народа образованих.

1. Васпитање код незнабожачких народа.

2. Васпитање код јевреја.

3. Васпитање код христјанских народа.

а) Прво доба — Средњи вјек.

б) Друго доба — Обнова.

в) Треће доба — Ново време.

г) Четврто доба — Најновије време.

4. Васпитање код славенских народа.

а) Славени западне конфесије.

аа) Чеси.

бб) Пољаци.

вв) Западни срби.

б) Славени православне цркве.

аа) Руси.

бб) Бугари.

вв) Срби. 1. Старо доба. 2. Новије доба.

Обћи поглед на историју васпитања.

(Предавано по 4 сата недјељно у I години).

XII.

Енологија.

Берба. — Теорија о вријењу. — Гњечење грозђа. — Оддјељивање огроздине. — Бадњарица. — Приређивање и напуњавање бадања. — Вјетрање маста. — Како да се потица вријење. — Колико да траје вријење маста са троном. — Ижажимање трона. — Тихо вријење. — Качара и винско посуђе. — Надолјевање бачава. — Претакање вина. — Бистрење вина. — Процјеђивање вина. — Претакање вина у стакленице. — Сумпорање. — Употребљавање салициловине. — Угријевање вина. — Слеђење вина. — Електризирање вина. — Побољшање маста. — Множење вина. — Побољшање вина.

Практичка вјежбања држана су у великој качари мјестног „енологичкога друштва“.

(Предавано 1 сат недјељно свима слушаоцима).

XIII.

Агрономија.

Дотични професор одпочео је своја предавања почетком школске године, али усљед различних званичних служба није их могао продужити.

XIV.

Црквено-славенски језик.

О писању и изговарању слова. — О претварању, уметању и изостављању слова. — О пригласицама. — О знацима скраћивања. — О знацима запињања.

О постању и обћим својинама рјечи. — О именицама. — О придјевима. — О бројевима. — О замјеницама. — О глаголима. — О нарјечицама. — О свезама. — О подвигима. Читано, превађано и граматички тумачено неколико пјесама из „Псалтира“.

(Предавано по 4 сата недјељно у I години).

О слагању рјечи. — О управљању рјечи. — О разређивању рјечи.

Читано, превађано и граматички тумачено неколико одломака из свештених књига Новог Завјета.

(Предавано по 2 сата недјељно у II години).

XV.

Грчки језик.

Грчки језик новозавјетних књига. — О гласовима. — О облицима. — О реченицама. — О глаголима. — О слагању рјечи. — О управљању рјечи. — О разређивању рјечи.

Читано, превађано на србски језик и граматички тумачено:

а) Το κατά Μαρκοῦ ἀγίου Ευαγγελίου.

б) Ιωαννου του Χρυσοστομου: 1. Εἰς Θεοδωρον εκπροσποντα λογος β', 2. Τη ἀιδεσιμωτατη και θεοφιλεστατη Διακονιστη Ολυμπιαδι επιστολ. ιζ'!

Читано и превађано на латински језик: Το κατά Λουκαῦ ἀγίου Ευαγγελίου, 16 глава.

(Предавано по 3 сата недјељно у I години).

XVI.

Црквено појање и правило.

Од осам, у нашој цркви уведених и познатих гласова учило се је и појало поштуно:

Први глас: а., самогласки, б., тропарски, в., антифонски, г., сједалски и д., блаженски (двојако). Ирмоси истог гласа:

на Рождество Христово, Успеније Богоматере, Васкрсеније и „Иже Херувими“.

Други глас: а., самогласки, б., тропарски, в., антифонски, г., блаженски. Ирмоси истог гласа: Богојављењу и Благовијестима.

Трећи глас: а., самогласки, б., тропарски, в., сједалски, г., блаженски, д., антифонски. Истог гласа: Конд. Рождества Христова, и начин појања треће „статије“ опијела Христова.

Четврти глас: а., самогласки, б., подобно, в., тропарски, г., антифонски, д., сједалски, е., блаженски. Ирмоси истог гласа: на Цвијети, на Духове, на Преображење и на Вход у храм Пресвете Богородице. Стихире Духовске на хвалитех. Слава на стиховњем великога повечерија Рождества Христова, и „Иже херувими“.

Пети глас: а., самогласки, б., тропарски, в., подобно, г., антифонски, д., блаженски, е., сједалски. Начин, којим се прва и друга „статија“ опјела Христова поје. Слава на великом повечерију Рождества Христова. Стихире Пасхе. На литији Слава св. апостолима Петру и Павлу. Ирмос на Вознесеније.

Шести глас: а., самогласки, б., тропарски, в., антифонски, г., блаженски, д., славословски. „Царју небесни“. Ирмоси истога гласа: на велики четвртак и на велику суботу.

Седми глас: а., самогласки, б., тропарски, в., антифонски, г., блаженски.

Осми глас: а., самогласки, б., тропарски, в., антифонски, г., блаженски, д., сједалски. Слава на вечерњој на Духове: „придите људије“. Стихире на освећење воде на Богојављење: „глас господен“. Ирмоси истог гласа: на Воздвиженије Крста Господњег, на Рождество Богородице, и „Иже Херувими“.

Осим тога учило се је: величанија на све празнике: Господске, Богородичне и светитељске. Причастни: „Хвалите“, „Господи кто обитајет“ и „скажи ми Господи“. Нотална херувика. Велико „достојно“ и „цар небесни“ на служби Архијерејској. Велико „оца и сина“. „Ниње сили небеснија“ на преждеосвештеној Литургији. „Неанес, свјат“ са „о тебје радујетсја“ на Литургији Василијевој.

Односно правила црквенога, гледало се је да би се исто што више практички усвојило, припремајући слушаоце за исто по реду текућих празника и по реду обћег посведневног црквеног богослужења.

(Предавано по 6 сати недјељно свима слушаоцима).

В.

Слушаоци при богословскоме Заводу

у школској години 1878—79.

1. Доситеј Јовић	у IV год.
2. Никола Ракетић	" IV "
3. Агатагел Раничић	" IV "
4. Мелентије Јелача	" II "
5. Константин Павасовић	" II "
6. Василије Стојаковић	" II "
7. Милан Мадура	" II "
8. Симеон Петрановић	" I "
9. Ђорђе Поповић	" I "
10. Ђорђе Цвјетковић	" I "
11. Ђорђе Рафаиловић	" I "
12. Петар Тришић	" I "
13. Милан Карановић	" I "
14. Милан Глушац	" I "
15. Лазар Вукојевић	" I "
16. Петар Гаковић	" I "
17. Петар Вукојевић	" I "
18. Јован Павловић	" I "
19. Јован Ватрешевић	" I "

} ванредни слушаоци

Г.

Књижница богословског Завода.

Темељ Књижници положен је био још у првим годинама живота старе клирикалне школе, и то из добровољних прилога појединих родољуба. Број књига растао је сваком годином али у врло малој поступности, тако да године 1869, кад је отворен данашњи Завод, није бројала више од 180 наслова у 220 књига.

Те године почела је новим свјежијим животом живити богословска Књижница. § 10-им организационога плана бого-

словскога Завода од 5 Јунија 1869 установљује се, да ће из државне благајне сваке године бити издавано по 100 форинти за набављање књига за богословску Књижницу и да надзирање над њом има водити један професор.

Благодарећи доброме вођењу Књижнице, она је, нешто из годишње дотације, највише пак из добровољних прилога данас снабђевена љепом количином књига. Она броји сада 822 наслова у 1545 књига.

У течају ове године Књижница је набавила из своје годишње дотације:

1. Dionysii Areopagitae, Opera omnia.	2 књ.
2. Johannis Damasceni, Opera omnia.	2 књ.
3. Cypriani Carthaginensis, Opera omnia.	1 књ.
4. Photii Constantinopolitani, Bibliotheca.	1 књ.
5. С. I. Héfélé, Histoire des conciles. vol. XII.	1 књ.
6. Годишњица Николе Чушића. год. I. и II.	2 књ.
7. E. Ahrens, Filosofia del diritto.	2 књ.

Добила је на дар

од пречасног госп. протојереја Кирила Жежеља :
Живот и рад Дра Бож. Петрановића, написао Ј. Сундечић.

од пречасног госп. протојереја Ђорђа Николајевића :
1. Bericht über oester. Unterrichtswesen von Dr. A. Ficker; 2. Einige Worte eines orth. Christen über die abendländischen Glaubensbekenntnisse; 3. Gebetbuch zum Gebrauch der orth. Christen von M. Rajevsky; 4. Erörterung zwischen dem hochw. N. Bischof von Nantes und dem hochw. Erzpriester I. Wasilieff; 5. Pasi-graphie von M. Paic; 6. Историја Преображ. полка; 7. Древне—слав. памятникъ о св. Кирилѣ и Методиѣ; 8. Материјали для исторіи диплом. сношеній Россіи съ Рагузској республикой. В. Макушева; 9. Первые четыре вѣка христіанства; 10. Родъ Княжевичей; 11. Отголоски славянској поезіи; 12. Нужно ли намъ преобразование календаря. О. Бодянского; 13. Разборъ о видимомъ главенствѣ церкви. Арх. Никанора; 14. Giuseppe Bodjanski della poesia popolare slava; 15. L' utilizzazione del mare adriatico di A. Gareis; 16. Osman Ivana Gundulića; 17. Правителствующій совѣтъ сербскій. В. С. Караџић; 18. Memorie storiche sull' isoletta di Lacroma; 19. Biblioteca patria; 20. Законик Стефана Душана; 21. Критика на србеки псалтир. Др. П. Матић; 22. Вуквар glagolskimі pismeni; 23. Планъ за обшти саединѣни Календаръ. Т. Миловукъ; 24. Свѣдочанство издано у Пожуну од митрополита, свию епископа и др. Людевиту Гаю; 25—32.

Programmi dell' i. r. Ginnasio di Zara; 33—34. Programmi del Ginnasio di Spalato; 35—37. Programmi della Scuola nautica di Spalato; 38—41. Izvješće o Dubrovačkoj gimnaziji; 42—44. Programi gimnazije u Kotoru; 45—50. Прегледи стања фондова Матице српске; 51. Програм гимназије Карловачке 1863 год.; 52. Извјештај о учитељском заводу у Сомбору 1863 год.

од госп. Николе Ракетића, абсолвираног богослова :

1. Fisica elementare di Ganot; 2. Opere di Orazio commentate da G. Fabrini; 3. Neues Testament und Psalmen übers. von M. Luther; 4. Odissea di Omero trad. da Ip. Pindemonte; 5. Različiti spisi Mihovila Pavlinovića; 6. Beatrice Cenci del Guerazzi; 7. Memorie di V. Hugo; 8. I miserabili di V. Hugo; 9. La nuova legge sull' armamento; 10. Opere di F. Berni; 11. Le 171 ribellioni dei sudditi pontifici; 12. О стању илирскога народа Бартенштајна; 13. Prose di G. Leopardi; 14. Letteratura italiana di A. Boschetti; 15. Quaresimale di P. Segneri; 16. Stenografia italiana secondo il sistema di Gabelsberg; 17. О постању типографије Карловачке; 18. Православна црква у књажевству Србији; 19. M. T. Ciceronis Epistolarum ad familiares lib. I—IV; 20. Il nuovo segretario italiano francese; 21. Leçons françaises de littérature et de morale; 22. Српске нар. пјесме Вука, 3 књ.; 23. L' evan-gile dans son unité; 24. Amedeo di Savoja canto storico di G. Prati; 25. Lo studente di Padova di A. Fusinato; 26. L' agricoltura in Dalmazia di G. Ciprić; 27. Ксенофонове знаменитости; 28. La Dalmazia nei primi secoli di D. Fabianich; 29. Poemi di G. Byron; 30. Emilia Galloti igra od Lessinga; 31. Marta Posadnica od M. Vana; 32. Napoleone il piccolo di V. Hugo; 33. De l' horloge astron. de Strassbourg; 34. Algebra di F. Toffoli; 35. Il Galateo; 36. Lettere inedite di V. Alfieri; 37. Interessi cattolici nel XIX secolo di Montalambert; 38. Историја европ. догађаја од 1809 до 1821 год. од Магарашевића; 39. Sorgenlose Stundend von F. W. Hacklaender; 40. Osvetnici od N. Poznanovića; 41. Гласника књ. XI; 42. О основним школама у сјеверној Америци; 43. Abriss der Geschichte von Bosnien und Herzegovina von Du Nord; 44. Чинь крестнаго хода; 45. Parnica dalmatinska od N. Tomazea; 46. Dei concimi di E. Wolff; 47. Carestia e Governo; 48. L' uomo e la scimia di N. Tommaseo; 49. Жизнь Али-Паши Ризванбеговича; 50. Scritti varî di G. Corona; 51. Gli ultimi avvenimenti in Austria; 52. Dictionaire italien—français; 53. Commedie di Fr. d' Ambra; 54. Dio e popolo; 55. Устав о степенима сродства; 56. Teatro italiano di P. Guerzoni; 57. Il terzo rinascimento; 58. Windsorske vesele žene; 59. Љу-

бавно писмо; 60. Сочивица од Л. Поповића; 61. Писма о историји срба и бугара од Хилфердинга; 62. Обсада Фиоренције, прев. Л. Томановића; 63. Crna kraljica од I. Freudenreicha; 64. Pensieri sopra la storia ecclesiastica.

од преузвишеног ц. к. Покраинског Школскога Вјећа: Bericht über österreichisches Unterrichtswesen. I und II Theil. von Dr. Adolf Ficker. Wien. 1873. 2 књ.

од ц. к. Университета у Черновцима: Personalstand und Ordnung der ö. Vorlesungen an der k.k. Franz—Josefs—Universität zu Czernowitz im Jahre 1878—79. 2 књ.

Књижница богословскога Завода прима следеће часописе:

1. Христјанское Чтеніе.
2. Православное Обозрѣніе.
3. Православный Собесѣдникъ.
4. Труды Кіевской Духовной Академіи.
5. Воскресное Чтеніе.
6. Церковный Вѣстникъ.
7. Хришћански Весник.
8. L'Union chrétienne.
9. Revue chrétienne.
10. Le Christianisme au XIX siècle.
11. Revue d'histoire et de la littérature.
12. Magazin für die Literatur des Auslandes.
13. Der Katholik.
14. Právo.
15. Bollettino scolastico.
16. Bollettino agrario.

Д.

Главније Наредбе

Преузвиш. ц. к. Намјестничтва у овој години.

1. Наредба од 14. Септембра 1873. Бр. 11970. — Приобђује наредбу преузвишеног ц. к. Министарства Просвјете и црквених дјела, по којој могу се примити у I годину Богословије Петрановић Симеон, Поповић Ђорђе и Цвјетковић

Борђе, који су свршили VI разред гимназије, али под увјетом, да приватним путем морају прећи VII и VIII разред гимназије. Освједочење о томе споменути слушаоци морају дати путем колоквија, које ће из предмета VII и VIII гимн. разреда у одређена времена држати.

2. Наредба од 16. Октобра. Бр. 13437. — Јавља да је ц. к. областној Благајни наредило, да се стави у течај супл.— катихети гимназијалном јеродјакону Хрисанту Гркинићу 200 форинти годишњих у име награде за предавање црквенога пјенија у Заводу.

3. Наредба од 23. Октобра. Бр. 13822. — Јавља да је наредило енологу Викентију Лукшићу, да одма одпочне предавања своја по енологији у Заводу. Јавља у истоме смислу за проф. Јована Чипчића у погледу предавања по агрономији.

4. Наредба од 8 Новембра. Бр. 2956. — Пита да сезначи време, које би најзгодније било за држање колоквија слушалаца Богословије, који су из VI гимназијалнога разреда примљени.

5. Наредба од 9 Новембра. Бр. 2887. — Сироваћа за Књижницу Завода на дар „Bericht über österreichisches Unterrichtswesen. I und II Theil. von Dr. Adolf Ficker. Wien. 1873.

6. Наредба од 11. Децембра. Бр. 15981. — Приобђује наредбу преузвишеног ц. к. Министарства Просвјете и црквених дјела, по којој може се примити у I годину Богословије Рафаиловић Борђе, који је VI гимназијални разред свршио, под увјетима као и остали.

7. Наредба од 16 Децембра. Бр. 16198. — Приобђује наредбу преузвишеног ц. к. Министарства Просвјете и црквених дјела, којом пита њека разјаснења у погледу суплирања катедара педагошко—филолошких и теоретичко—богословских наука при Заводу у текућој школској години.

8. Наредба од 8 Јануара 1879. Вр. 16784. — Позивље да се пошље реверсал слушаоца IV године Богословије Николе Ракетића.

9. Наредба од 8 Фебруара. Бр. 1352. — Јавља да је наредило ц. к. областној Благајни да изда 100 форинти у име годишње дотације за Књижницу Завода.

10. Наредба од 13 Фебруара. Бр. 2057. — Јавља да је позвало Управу мјестне гимназије, да прими на колоквије из предмета прођених у првом течају VII разреда слушаоце Богословије Петрановића, Поповића, Цвјетковића и Рафаиловића, и то свршетком првога течаја ове шк. године.

11. Наредба од 3 Априла. Бр. 3770. — Приобћује наредбу преузвишеног ц. к. Министарства Просвјете и црквених дјела, којом одобрава начин суплирања катедара педагошко—филолошких и теоретичко—богословских наука при Заводу у текућој школској години и одређује да се дотичним наставницима односна награда у течај стави.
12. Наредба од 7 Априла. Бр. 1884. — Позивље да се пошље реверсал слушаоца I године Богословије Борђа Рафаиловића.
13. Наредба од 12 Априла. Бр. 4475. — Прима на знање, са њеким опазкама, да су издржали први колоквије слушаоци Богословије Петрановић, Поповић и Цвјетковић. Допушта, да Рафаиловић може држати колоквију из предмета прођених у VII гимназијалном разреду при гимназији Которској и то прије почетка 1879—80 школске године.
14. Наредба од 3 Маја. Бр. 5733. — Приобћује наредбу преузвишеног ц. к. Министарства Просвјете и црквених дјела, којом јавља, да је Његово Ц. К. и Ап. Величанство најмилостивије изволило даровати слушаоцу IV године Богословије Николи Ракетићу годишњу стипендију од 500 форинти, да се у 1879—80 и 1880—81 шк. години при ц. к. Университету бечком спреми за једну професорску катедру при овоме Заводу.
15. Наредба од 9 Маја. Бр. 6162. — Јавља да ће 11 т. м. присјети у Задар седам младих босанаца, који по највишој Његова Ц. К. и Ап. Величанства наредби имају бити примљени у оvdјешње Сјемениште.
16. Наредба од 19 Јунија. Бр. 7720. — Одобрава да се почињући од ове године пак у напрјед издаје годишњи Извјештај о богословском Заводу.
17. Наредба од 21 Јунија. Бр. 8020. — Приобћује одпис ц. к. кабинетске Канцеларије, којом се јавља, да је Његово Ц. К. и Ап. Величанство изволило најмилостивије узети на знање, што су млади босанци примљени као ванредни слушаоци Богословије у овоме Заводу.
18. Наредба од 9 Јулија. Бр. 8634. — Допушта да слушаоци Богословије Петрановић, Поповић и Цвјетковић могу држати колоквије из предмета прођених у другом течају VII гимназијалнога разреда почетком школске године 1879—80.

Е.

Љетопис богословског Завода

за шк. годину 1878—79.

Школска је година започета призиванијем св. Духа, које је свечано обавио Преосвештени г. Епископ заједно са неколико свештеника.

Октобра 3. Држани су испити двојица слушалаца, коју су лане из појединих предмета слабу оцјену имали. Обојица су издржали испит с приличним успјехом.

Октобра 4. Сви професори и слушаоци присуствовали су у цркви на служби, коју је, приликом имендана Његова Ц. К. и А. Величанства, Преосвештени г. Епископ заједно са свештенством одслужено.

Новембра 17. Држан је парастос за покојне питомце мјестнога Сјеменишта. Чинопјејствовао је Ректор са два свештеника. Присуствовали госп. Епископ, професори, питомци и много другога народа. Бесједио је слушалац IV године Богословије Доситеј Јовић.

Новембра 19. Држано је благодарење поводом имендана Њ. В. царице Јелисаве, на коме су присуствовали професори и питомци. Чинопјејствовао је госп. Епископ са свештенством.

Новембра 30. Приступили су сви слушаоци к св. Причешћу.

Децембра 14. Посјетио је Завод преузвишени госп. Намјестник далматински Гаврил бар. Родић заједно са госп. двореким Савјетником Јосифом др. Антонијети и црквено-школским референтом при Намјестничтву Францом др. Сајферт.

Јанвара 14. У цркви свечано је прослављен празник Св. Сава, просвјетитеља србског. У Заводу госп. Епископ свршио је водоосвећење и затим госп. професор Љ. Вуиновић изговорио је сходну бесједу, — коју у почетку овог „Извјештаја“ приобћујемо.

Марта 1. Приступили су сви слушаоци к св. Причешћу други пут ове шк. године.

Маја 12. Примљени су у Завод као ванредни слушаоци: Карановић Милан, Глушац Милан, Ватрешевећ Јован, Павловић Јован, Гаковић Петар, Мајкић Петар и Вукојевић Лазар, сви из Босне.

Маја 15. Професори Завода започели су своја предавања младим босанцима по предметима припремним за Богословију, и то по три сата на дан у време, кад су слободни од својих прописаних редовитих предавања.

Јунија 14. Причестили су се трећи пут ове школске године сви слушаоци.

Јулија 21. Одпочели су годишњи испити у Заводу. У одсуству госп. Епископа предеједавао је госп. Подпредсједник консисторијални, архимандрит Атанасије. После свршених испита држана је годишња конференција професора под предсједничтвом госп. Подпредсједника консисторијалнога и одма затим прочитан је слушаоцима успјех њивов у наукама. Са одличјем свршили су богословију два слушаоца, и то Доситеј Јовић и Никола Ракетић.

Школека година завршена је благодаренијем, које је са свештенством обавио госп. архимандрит Атанасије.

Ж.

Обзнана.

САЖУДАО

Нова школска година 1879—80 започеће по обичају 3 Октобра.

Према највишој одредби Његова Ц. К. и Ап. Величанства од 5 Јунија 1869 примају се као слушаоци у православног богословском Заводу они младићи, који су са добрим успјехом свршили поднуни гимназијални тѣк.

При поступању у Завод морају поднјети а) крштено писмо и б) свједочбу VIII разреда гимназијалног.

Од уписне таксе исто као и од таксе семестралне слушаоци Богословије су ослобођени.

Који жели ступити у Богословију и њеку олакшицу добити у погледу наука, које се предходно захтјевају, нека се обрати Управитељству православног богословскога Завода до 1 Септембра о. г.

Од Управитељства правосл. богословскога Завода

У Задру, 31 Јулија 1879.

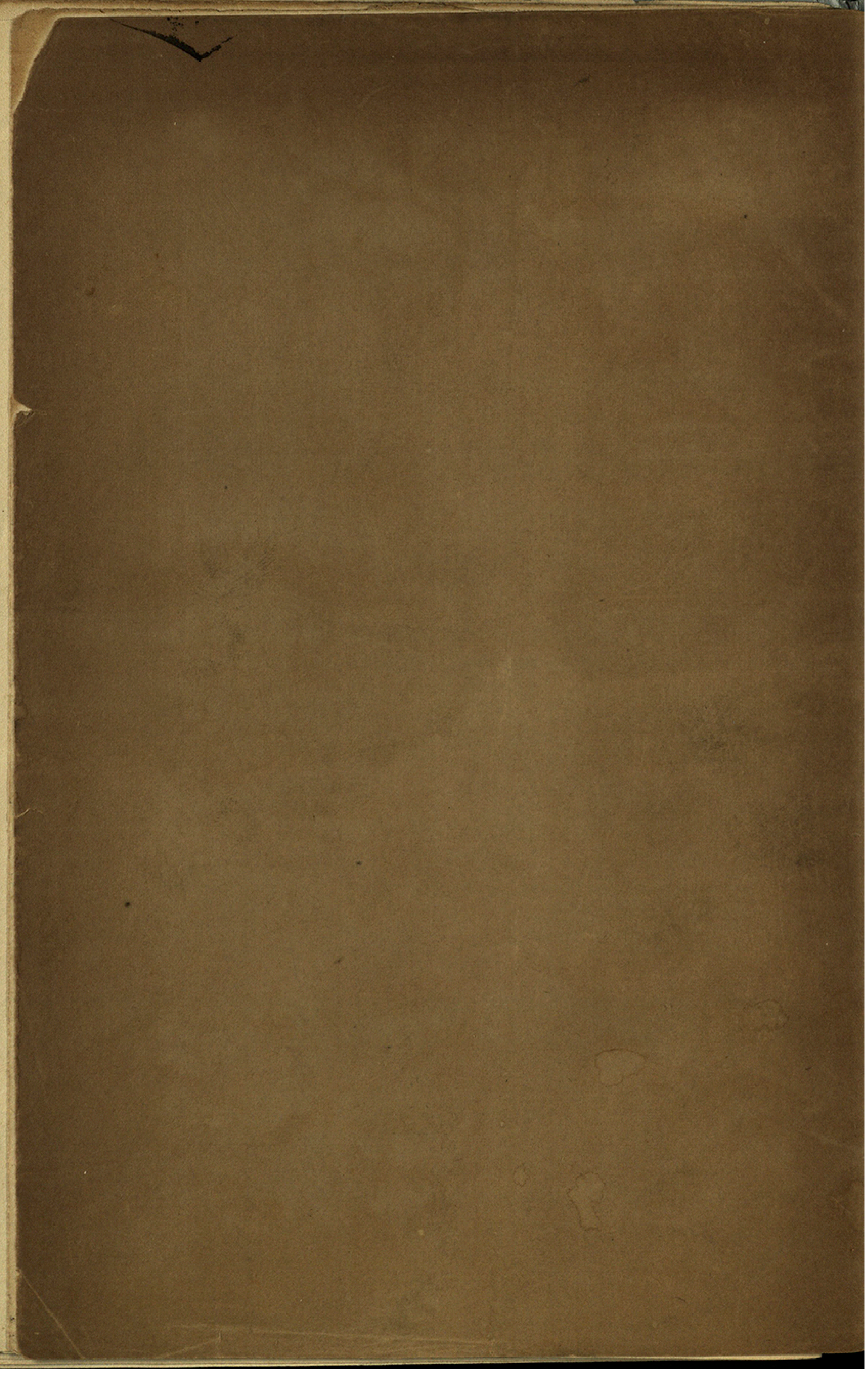

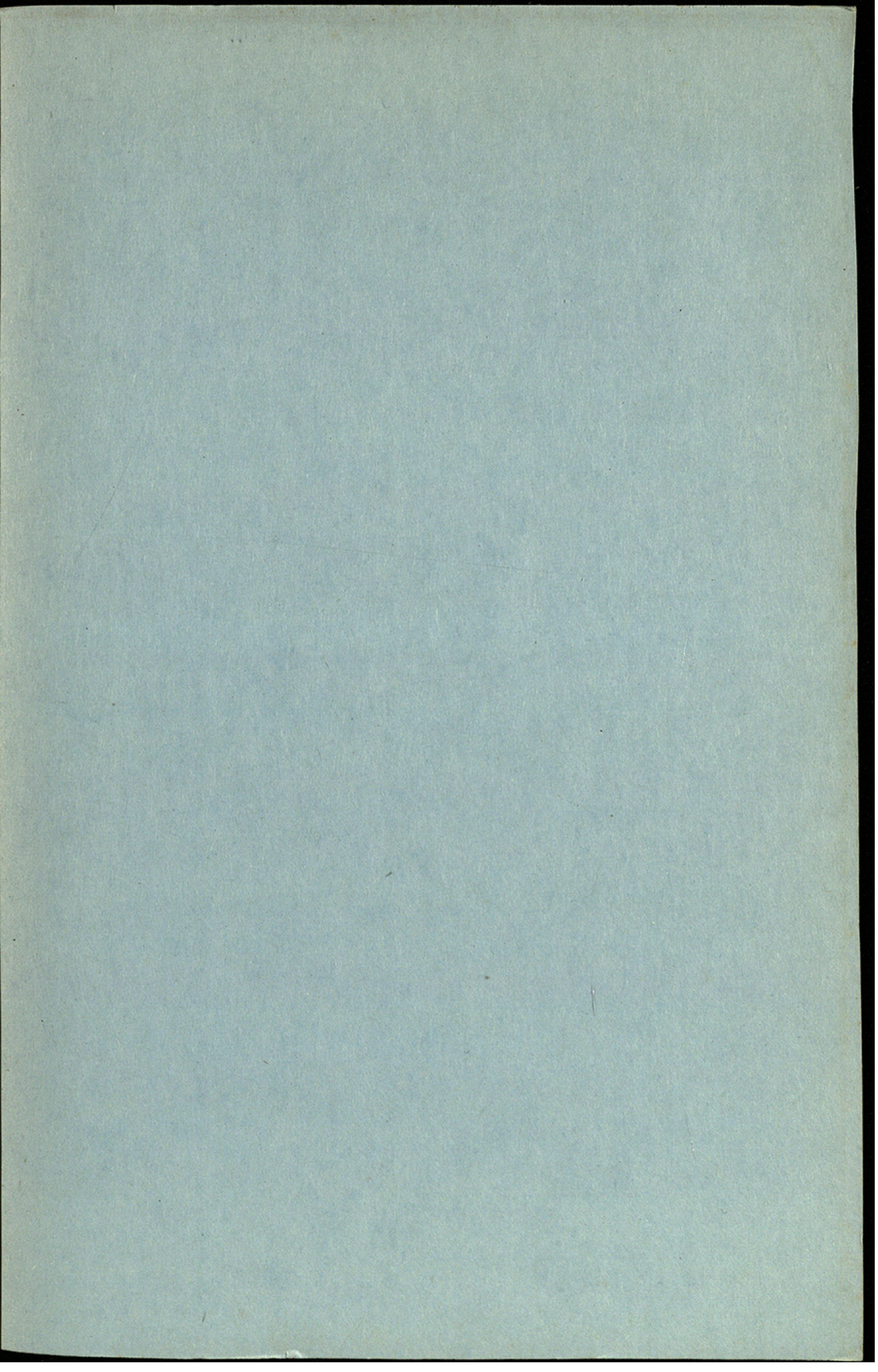
СА Д Р Ж А Ј.

Први Дјео.	
А. Бесједа на Светосавској светковини	стр. 5
Б. Историчко—статистички податци бивше Кли- ријалне Школе	17
Други Дјео.	
Православни богословски Завод	33
А. Наставничко Особље	37
Б. Преглед предавања	38
В. Слушаоци при богословском Заводу	75
Г. Књижница богословског Завода	76
Д. Главније Наредбе високе Владе	78
Е. Љетопис богословског Завода	81
Ж. Обзнана	83

1841

Received of the
 Treasurer of the
 State of New York
 the sum of
 Dollars
 for
 the
 year
 1841

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Ј II 15562

1878/79